

Літературно-культурний журнал українських письменників Румунії

Наше слово

Місячник Союзу українців Румунії. XXV рік видання. № 257, листопад, 2015

*І чужому навчайтесь,
Що свого не цурайтесь...*
М. Шевченка

Наш голос

NAȘ HOLOS
ISSN 1220-6296

Головний редактор – Ірина Мойсей
Редактори: Іван Ребошапка
Михайло Трайста

Редколегія:

Іван Арделян, Іван Кідешук,
Іван Ковач, Микола Корнищан,
Микола Корсюк, Михайло Михайлюк,
Юрій Павліш, Віргілій Ріцько

Адреса редакції:

Раду Попеску, 15, Сектор 1, Бухарест;
Телефони: 021/222.07.29; 021/222.07.37
Телефони/Факси: 021/222.07.37; 021/222.07.55;
E-mail: redactia.nasholos@gmail.com

Друкарня «S.C. SMART ORGANIZATION S.R.L.»,
Бухарест, Румунія
Redacția:
Str. Radu Popescu, Nr. 15, Sector 1,
București România

Застереження:

- За достовірність фактів, цитат, власних імен та інших відомостей відповідають автори підписаних матеріалів.
- Редакція може не поділяти точки зору авторів.
- Надіслані до редакції матеріали не рецензуються і не повертаються.
- Редакція залишає за собою право скорочувати і редагувати надіслані матеріали, не порушуючи їхнього основного змісту.

Читайте в номері:

- ❖ *Релігійний геній, що наклав свій відбиток на розвиток світової духовності*
- ❖ *«Недописаний, впав мій вірш...»*
- ❖ *Ольга Кобилянська: «Смутно колишуться сосни» або Плач за «Морським оком»*
- ❖ *«Наш голос» і українська література Румунії: проблеми періодизації*
- ❖ *Г. С. Сковорода: Пісня 14-а – космічний вимір мудрості*
- ❖ *Подвижники української народної пісні*
- ❖ *Шевченко у піснях*
- ❖ *Михайло Михайлюк: На життєвих перевалах*
- ❖ *Із циклу «Попіл і розмай» (Поезії)*
- ❖ *І я був у Каневі...*
- ❖ *Майстри сучасної української прози: Сергій Грабар: «Я завжди хотів бути письменником, і став їм» Щур (Оповідання)*
- ❖ *Спогади з давніх доріг (V)*
- ❖ *Дитячі сторінки*
- ❖ *Сторінки гумору*

Іван РЕБОШАПКА

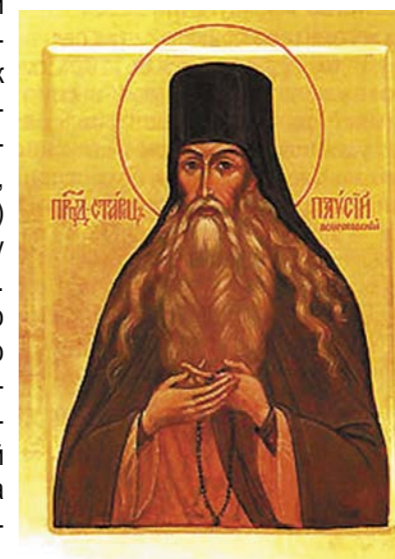
РЕЛІГІЙНИЙ ГЕНІЙ, ЩО НАКЛАВ СВІЙ ВІДБИТОК НА РОЗВИТОК СВІТОВОЇ ДУХОВНОСТІ

– До дня народження преподобного Паїсія Величковського –

У календарі Румунської православної церкви свято преподобного Паїсія Величковського за юліанським стилем назначено на день його смерті, 15 листопада, в який 1794 року він покинув земне життя, похороненим будучи в Нямецькому монастирі, якого архимандритом був до своєї кончини.

Хоча його свято відмічено не червоним, а чорним хрестиком, що свідчить про те, що це робочий день, заслуги Паїсія Величковського, як оцінює, може, без перебільшення, видатний румунський знавець біблійного вчення і давніх літератур (як випускник Бухарестських теологічного і філологічного факультетів і автор багатьох солідних праць із «царини», що на стику цих двох галузей) Дан Замфіреску, в історії розвитку світової духовності – надто великі. Канонізований спочатку грецькою церквою, Російською православною церквою 1988 р. з нагоди 1000-ліття хрещення Київської Русі, вшанований румунами «як святий майже двоє століть підряд», а офіційно уведений в календар Румунської православної церкви рішенням її Святого Синоду з 20 червня 1992 р., Паїсій Величковський, відзначає Дан Замфіреску, це – перший з-поміж українців¹, який у просвітительському XVIII-му столітті «вписав своє ім'я у світову історію духовності» «під час християнського Ренесансу століття Вольтера», й «історія Європи без його постаті та розгорнутого руху його релігійним генієм в поєднанні з організаторською харизмою була б позначена величезною білою плямою», рівнозначною суттєвому зв'язковому кільцеві низки явищ, що проявилися протягом XIX століття, продовжуючи обумовлювати занепокоєння і пошуки XX століття². Роль Паїсія Величковського в розвитку російського та українського народів – великий: він належав, – відзначає Дан Замфіреску, – до так званого явища старчества, «великий сітці духовних напутників, які з відроджених до нового життя монастирів та із десятків і сотень нових скитів почали великою силою

впливати не тільки на простих жителів, а й на членів вищих суспільних інтелектуальних кіл, підготовляючи появу таких велетнів російської прози, як Гоголь, Достоевський чи Толстой, а Шевченка в Україні». Про зв'язок Паїсія Величковського з Україною Дан Замфіреску такої думки: «Можна допускати, що діяльність Паїсія Величковського і значення його появи у духовному ставленні українського народу – найменше відомі. Саме тому, позбавлені Гоголя

на користь культури великоросів, українці вповні вмотивовані вбачати в «родимцеві Полтави» (як незмінно підписував він усі важливі документи) першого свого національного одноплемінника, який увів їх в універсальність і закріпив українським іменем важливий момент в духовній історії православного Сходу і цілої Європи» (Там само, с.5). Паїсій Величковський, – додає Дан Замфіреску, – це «перший українець, який увійшов у пантеон Людства» і «всіма своїми здійсненнями належить цілому Православству – як грандіозний синтез» (Там само, с.6).

Дан Замфіреску, здається, правий щодо меншого ознайомлення українців з діяльністю Паїсія Величковського. Авторитетний український літературознавець Михайло Возняк, наприклад, відзначає, що «Україна позбавлялася культурних сил наслідком мандрівки її освічених синів не тільки на Московчину, але й до південно-слов'янських і румунських земель», що Величковський, як сам зізнається в автобіографії, – народився «в преславнім українським городі Полпратві 1722 р. й отримав ім'я Петро на пам'ять київського митрополита Петра Могили», що його батько був полтавським протопопом, після смерті матері «скитався по різних монастирях України, відбуваючи традиційну чернечу мандрівку на зразок мандрівних студентів» (що, згідно з твердженням Дана Замфіреску, належало б до явища старчества – І.Р.).

(Продовження на 4 с.)

РЕЛІГІЙНИЙ ГЕНІЙ, ЩО НАКЛАВ СВІЙ ВІДБИТОК НА РОЗВИТОК СВІТОВОЇ ДУХОВНОСТІ

(Продовження з 3 с.)

З України (яку вже ніколи не відвідуватиме – I.P.), – показує далі Возняк, – 21-річним «помандрував до Румунії» (точніше, до Волощини – I.P.), а після приблизно чотирьох років, уточнимо ми, поїхав на Афон, де, – відзначає Возняк, – «утворив цілу школу перекладачів і переписувачів аскетичних писань, а ця робота ще збільшилася по його повороті (1763 р., – I.P.) у румунську землю» (точніше, у Молдову, яку він не покине до самої смерті – I.P.) «з шістдесятьма учениками» (румунськими і російськими, твердить Замфіреску). У Молдові, добавимо ми, Паїсій Величковський був з 1763 по 1774 р. старцем монастиря Драгомірні, що недалеко міста Сучави, а з 1779 р. він став архимандритом Нямецького монастиря, де безперервно наполегливою зразковою працею на чолі «зібраної ним великої братії» (Михайло Возняк), складеної з румунських, російських, українських, грецьких, болгарських, сербських й інших учеників перетворює цей монастир на «Велику Лавру румунського православ'я», «надаючи XVIII-му столітті, переважно універсальному і космополітичному розміри християнсько-православного універсалізму» (Дан Замфіреску, с.5). Оцінка Михайла Возняка діяльності Паїсія Величковського в Нямецькому монастирі простіша: там Паїсій Величковський «лишив сліди свого життя як аскет, адміністратор і письменник». Переписані ним та учнями рукописи «створять цілий відділ нямецької бібліотеки, а їх зміст, мова та графічні окремішности свідчать про те, що Паїсій працював систематично». Крім цього, оцінка Возняка, як це впливе із слідувачів рядків, прямо протилежна оцінці румунських дослідників: «Величковський, – пише Михайло Возняк, – закінчив довгу низку письменників слов'ян, що працювали на книжнім полі в Молдавії й Волохії від кінця XIV – до кінця XVIII в., однак його діяльність пішла безслідно для румунських земель (підкр. н. – I.P.), бо не відповідала часові й була позатериторіальна, до того діяльність Величковського мала штучний характер і чужий для кожної національності»³. Трохи наближеним до румунських оцінок, але загально виражене оцінення Чижевським діяльності Паїсія Величковського: «В Румунії оживив церковне життя син українського поета Івана Величковського (не

син, а його правнук – I.P.), старець Паїсій, який утворив там цілу письменницьку школу та якого слов'янська обробка *Добролюбия* мала велике значення в усіх православних слов'ян (найменше на Україні)»⁴. В *Історії української літератури* з 1987 р. наведено лише інформацію: «У Молдавії жив і писав Паїсій Величковський, онук видатного українського поета XVII ст. Івана Величковського»⁵. А в київській *Українській літературній енциклопедії* наводяться інформації, що Паїсій Величковський – «український філософ і письменник», який навчався в Київській академії, на Афоні прийняв ім'я Паїсій», «перебував у Мернополянському скиті (це – Roiana Măgului – I.R.), у Нямецькому монастирі «зосередив, переважно з числа українців, коло послідовників свого вчення, що ґрунтувалося на візантійсько-болгарському мистицизмі та аскетизмі» (!).

Натомість румунські автори праць про Паїсія Величковського, добре обізнані з його діяльністю, високо оцінюють її. Один з його учеників, старець прибухарестського монастиря Черніка Грігоріє Даскелул, наприклад, відзначав створення ним у румунському чернецтві «справжньої епохи, уподібненої із золотими епохами православного чернецтва»⁶, адже ж, як уважає сучасний теолог отець Паул Міхаїл, Паїсій Величковський значно обновили румунське чернецтво⁷. Як людина багатющої культури, найпершим обов'язком монах він уважав книжну діяльність, сам же найбільше часу приділяючи перекладанні церковних книг. За час його архимандритства Нямецький монастир дійшов справжньою школою перекладачів і рукописних переписувачів⁸, в якій перекладалися з грецької мови на румунську та слов'яноросійську найрафінованіші твори отців церкви, філософів та метафізиків Григорія Палами, Симона Нового Теолога, Єфрема Сіра, Ісаака Сіра, Максима Сповідника, Ави Доротея. Ці твори були своєрідними високоякісними вправами-інструментами для дуже вимогливого «шліфування» розуму будь-якого клерикального чи світського читача. Отож, геніальність Паїсія Величковського полягала в його здатності пов'язати давню візантійську патристичну традицію з негайною потребою духовного життя не лише окремих ізольованих індивідів або чернецьких спільнот, а широких людських колективів, зрештою ж – цілої нації, внаслідок чого віруючі з усіх суспільних

прошарків вступали в контакт із справжніми «заводами духовності», що «продували «електрострум» православної духовності, направляючи його в людські душі, щоб вони ставали світлими»⁹.

З таким значенням, під впливом Паїсія Величковського виникла філософсько-релігійна течія *паїсизм* чи *паїсианізм*, згідно з її таким «охрещенням» істориком Ніколає Йорґа, який відзначав, що «Нямецький монастир став центром православної духовності для звідусілля, породжені тут його хвилі осягали Афон і найвіддаленіші кути Росії»¹⁰. Передовий паїсианський рух не можна виключно приписати якій-небудь спеціальній галузі, як, наприклад, техніка розумової молитви, бо він обов'язково передбачає філософствування про мислення (розум) – опис його характеристик, спонукувань та порухів, видозмін, тісніший зв'язок з реагуванням серця і детальний опис його біологічних якостей. Утвердженню паїсианізму послужив, напевно, і переклад учениками Паїсія дуже цікавої праці – *Книги про душевне спорудження* Никодима Аґіорита і Антима Гази, в якій іде мова про відкриття Вільяма Гаві (William Harvey) у зв'язку з кровообігом, надруковане 1628 р. у книзі з Франкфурту¹¹, де розглядається взаємозв'язок серця і розуму, афектів і рації, що уводить читача у філософсько-академічний клімат. Паїсианізм, вважає раніше цитований архимандрит Чипріан За-

харія, був «найбільшою школою духовної енергії й незволікаючої праці», в однаковій мірі визначаючись і його культурним покликанням. Суттєвою ознакою паїсианізму є поєднання духовного пориву з книжною духовною діяльністю, основою на солідній філологічній підготовці.

Про паїсианізм заговорили уже ученики Паїсія Величковського. Ця течія впродовж століть знаходилася під постійною увагою румунських авторів, які створили величезну дослідницьку літературу про це явище, яке давно вийшло поза кордони Румунії й йому багато європейських й інших дослідників присвятили свої оригінальні праці.

Свідченням того, що філософсько-релігійна течія паїсианізму і надалі є актуальною, 20-23 вересня 1995 р. їй було присвячено перший міжнародний конгрес, який відбувся в італійському місті Маґнано. Румунська сторона взяла участь у його роботах з вповні оправданою солідною працею – *Paisianismul, un moment românesc în istoria spiritualității europene (Паїсианізм – румунський момент в історії європейської духовності)*, з *Вступним словом* тоді митрополита Молдови і Буковини д-ра Данієла¹², зараз він – патріарх Румунської Православної Церкви.

Паїсианізм і надалі знаходиться під увагою дослідників, але про це питання, можливо, іншим разом.

Примітки

1 Українське походження Паїсія Величковського визнано, наприклад, у: *Dictionnaire de Spiritualité Ascétique et Mystique*, Beauchesne, Paris, tom X, 1977, колонка 1591-1602, в якій відзначається: «a son origine, on trouve l'oeuvre d'un moine ukrainien, le starets Paissy Vélitchkovsky». Сам же Паїсій Величковський безперервно підписувався «родимець Полтави», до смерті вважаючись «сином Полтави», як зізнавався, до речі, у своїй автобіографії, яку надрукував А.Е.Ташаюс у томі *The Revival of Byzantine Mysticism among Slav and Romanians in the XVIII th Century. Texts Relating to the Life and Activity of Paisy Velichkovsky* (1722-1794), Tesalonic, 1986, p. 3-91. Незалежно від грецького дослідника Тахіяоса, нині покійна полоністка і викладачка старослов'янської мови Філологічного факультету Бухарестського університету Єлена Лінца підготувала нове видання автобіографії Паїсія Величковського, переклала її гарною румунською мовою, що послужило поштовхом і зразком для здійснення наукової італійської версії: *Autobiografia di uno Starets*. Presentazione di P.Tomaš Špidlik. Introduzione, traduzione e note e cura della comunità dei Fratelli Contemplativi di Gesù, Abbazia di Praglia, 1988. Румунська версія автобіографії Паїсія Величковського появилася у власному видавництві Дана Замфіреску «Roza Vânturilor», у томі: *Cuviosul Paisie Velicicovski. Autobiografia și trei biografii de ucenicii săi români, Vitalie Monahul, Issac Dascăul și Grigorie Dascăul*. Ediție îngrijită de arhimandritul Ciprian Zaharia, starețul mănăstirii Bistrița (Jud. Neamț).

2 Dan Zamfirescu, *ДОБРОТОЛЮБИЕ. La philocalie slavone de Paissy Velitchkovsky* (Editions Roza Vânturilor, Bucarest, 1990), o carte fundamentală a culturii europene, Editura Roza Vânturilor, București, 1991, p.3.

3 Михайло Возняк, *Історія української літератури*. Т.III, Віки

XVI – XVIII. Друга частина. У Львові, 1924, с. 5-6.

4 Дмитро Чижевський, *Історія української літератури від початків до доби реалізму*, Українська вільна академія наук у США, Нью Йорк, 1956, с. 313-314.

5 *Історія української літератури*. У двох томах, т. I, Київ, Наукова думка, 1987.

6 Grigorie Dascăul, *Povestire din parte a vieții Prea Cuviosului Părintelui nostru Paisie*, у виданні: «Adunare a cuvintelor celor pentru ascultare», Mănăstirea Neamțu, 1817, p. 2.

7 Paul Mihail, *Starețul Paisie de la Neamț, înnoitorul monahismului*, у ж.: «Mitropolii Moldovei și Sucevei», nr. 5-6, 1962, p. 409-417.

8 Antonie Plămădeală, *Clerici ortodocși, ctitori de limbă și cultură românească*. у томі: «Dascăli de cuget și simțire românească», Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1981, p. 114-120.

9 Arhimandritul Ciprian Zaharia, starețul Sfintei Mănăstiri Bistrița, județul Neamț, *Contribuția românească la personalitatea, opera și amintirea starețului Paisie Velicicovski*, București, Roza Vânturilor, 1996, p.71.

10 Nicolae Iorga, *Istoria Bisericii Românești și a vieții religioase a românilor*. Capitulul I. *Paisie și paisianismul în Principate*, vol. II, Vălenii de Munte, 1909, p. 4-5.

11 *Excitatio Anatomica de motu cordis et sanguinis circulatione*, Frakfurt, 1628.

12 *Paisianismul, un moment românesc în istoria spiritualității europene*. Volum alcătuit în întâmpinarea Primului Congres Ecumenic Internațional «Paisie Velicicovski și mișcarea/moștenirea sa spirituală», Italia, Magnano, 20-23 septembrie 1995. Cu binecuvântarea Înalț Prea Sfințitului Dr. Daniel, mitropolitul Moldovei și Bucovinei, de dr. Dan Zamfirescu, Editura Roza Vânturilor, București, 1996.

Микола КОРСЮК

«НЕДОПИСАНИЙ, ВПАВ МІЙ ВІРШ...»

Це рядки у поезії «Тривога». Актуальні завжди і назавжди, коли вони творяться з перейнятою поетичною тривогою за все, що населяє світ, автор несучи бентежну «вину» і відповідальність, що стається з його народом і людством. Свіість творця не тільки озивається на подієвість, а й усвідомлює, що повинен буде йти на її же «спрост». Один з них з болем запитує: «Ти знаєш, що ти людина?» (Симоненко Василь), а інший наче усуцільнює екзистенційне: «Непомічена прийшла людина./ Непоміченою тихо вмерла./ Стань! Тяжка провина безневинна/ Крила над тобою розпростерла.» (Драч Іван). Підсумовуючи сумарно ці умовиведення, такі характерні й болючі для шістдесятників, можемо з упевненістю твердити, що поезія Романа Лубківського, бо про неї зараз мовлено, вписується в ці широкі параметри тогочасних 1960-1970 рр. художніх пошуків у літературі. Хоч вона не така поривна й голосна, як у його сучасників, котрі прагнули і знаходили художні цінності на іманентній основі мистецтва, штуки, поезія Романа Лубківського знаходила свою помірковано-медитаційну тональність, глибоку розважливність у далеких відсвітах народної творчості, її генетичного коду, текст саме й твориться не на рівні орнаменталістики, а на співнесному розумінні взаємозалежності складових духовної і матеріальної культур. Елементи їх використано, краще сказати вплетено в текстову структуру не для прикраси, а для поглиблення ідейно-смислового пласту як заряд, а не знаряддя, вони мають на меті увиразнити поетичний есенціалізований задум, вписати вірш у загальний текст життя духовного. Така лірика Романа Лубківського з її насторожено-неспокійним тембром не так розкривається перед світом, а швидше згущує його, тісніше злютовує, запрошуючи читача до зважливого розміркування над квінтесенцією смислового гатунку. Вона задає проблемні питання, аніж пропонує просту розв'язку. Тому, на наш погляд, поезія Романа Лубківського повністю вписується в художній пошуковий процес шістдесятників, і його своєрідний поетичний голос лише доповнює одну з тональностей цього поліфонізму української поезії. Та що ж? «Предвічне полювання» має і свій кінець. І предивний загадковий звір, чиї ловцям «ввижаються блакитні роги», і далі манитиме їх своєю знадою. Так і хочеться провести аналітичну паралель цього прадавнього мотиву в інтертекстуральному міфічно-порівняльному контексті. «Полювання» Лубківського «Гільгамешову поему» та «Mistrețul cu colț de argint» румунського А. Дойнаша. Лишаю ідею для

більш прискіпливих любителів і дослідників поезії.

А між часом Романа Лубківського, великого жителюба, закоханого в народну пісню і не лише, не стало. 22 жовтня письменник перетнув межу позасвіття, то, як сам зізнався, «Є лінія – найголовніша з ліній./ Де зупинитись». І вже не всміхнеться «день. Мов глек полив'яний» і мелодії тендітної, «неначе гілочка-лоза», і вже не буде, кленового дзвону, яворового шуму із досвітнього «шемрання срібної руні», а «лиш коли гасне сонце червоне» в дзвіниці

«дзвонять дзвони, зелені дзвони», але ще «Буде знов і знов: куватимуть зозулі. І вічно буде: пух ронитимуть тополі. І ще будуть: діти на твердих руках послулі, й незнані голоси, й дощі, і пісня в полі», бо «матері не вмирають. Матері не сплять. День і ніч матері в узголів'ї стоять/ Над нашим сумлінням, над мислями й долями, /Над тривогами нашими, нашими болями!»

Народився Роман Лубківський 10 серпня 1941 року в селі Острівець на Тернопільщині. Закінчив філологічний факультет Львівського університету. Працював редактором видавництва «Каменяр», заступником головного редактора журналу «Жовтень» (нині «Дзвін»), далі обирався головою львівської організації СПУ! Автор поетичних збірок «Зачудовні олені» (1965), «Громова дерево» (1967), «Рамена» (1969), «Смолоскип» (1975), «Звіздар» (1977), «Майоліка» (1986), «Словацьке літо» (1986) та інших.

Мені випало знати людину й поета Романа Лубківського, слухати дует, його з Миколою Ільницьким, бойківських співанок. І ще про поезію Богдана-Ігора Антонича. Та ще про різне... Хай добра пам'ять про Романа Лубківського та його поезію жувуть у пам'яті добрих людей.

Роман ЛУБКІВСЬКИЙ

* * *

Матері не вмирають. Матері не сплять.
День і ніч матері в узголів'ї стоять
Над нашим сумлінням, над мислями й долями,
Над тривогами нашими, нашими болями!
Матері не вмирають. Безсмертні вони.
Найдорожче тепло – то тепло сивини,
Найчистіший промінчик, що не згаса –
Материнська сльоза. Болюча сльоза...
Так від роду до роду. Від зорі й до зорі.
В узголів'ї стоять день і ніч матері...

* * *

Приймаю усе на слово, вірю усім на слово,
Бо й слово має підгрунтя, корінь і стебелину.
І лиш одному не вірю – що я живу тимчасово,
Що з пам'яті у непам'ять впаду, розвіюся, схлину.
Усе таке неодмінне, усе таке достеменне,
Та я не об тім журюся, що є споконвічні межі!
Належно прийму належне – бо син
виростає в мене.

А в нього свої дороги, стежини, стежки і стежі.
Є вічна сила тяжіння і є відцентрова сила.
Шалена рвучка напруга –

всіх добрих і злих прискорень!
Яка б течія крутила, яка б крутія носила,
Згубити мене несила, бо маю крила і корінь!
Мала, дрібна насінна, що впала з вічного древа.
Не загублюся, не щезну у забутті німому.
Десяток чи сотня років?

Всього лише мить хвилева.
Я вибухну, я розквітну мільйони разів потому.
І що відумерти мусить, відійде певної хвилі.
Я змінний, але ж і вічний під небом своїм високим.
О стогони передсмертні, о віщий крик породіллі –
Вилонюється прийдешність,

наповнена плоттю й соком!
Приймаю усе на слово. Повірю усім на слово –
Дівочій давній баладі, легенді, пісні, повірю.
Я вірю у щирість друга, що світиться колосково,
Я вірю зорі далекій, найменшій росинці – вірю!
Не вірю – і край, не вірю, що син мій мене забуде,
Що рвуться сув'язі братні у стрімкобіжнім плині!
Не вірю, що стануть прахом

будовані мною споруди,
Таж кров моя, піт і думка загусли в кожній цеглині!
Мій сину, рости, щоб людям і праці віддати шану.
Запрошуй до хати брата, запрошуй до хати друга,

І я – з непам'яті в пам'ять –
прийду, повернусь, встану,
Озвуся в застольній пісні, у співі серпа і плуга!

* * *

...Хлоп'ятко
у долоні піймати хоче Мить.
А Мить, немов метелик, –
ледь не в руках дзвенить!
Всміхається хлопчина –
зелений сад шумить.
І Мить дається в руки –
ласкава, гарна Мить!

...Юнак
в кашкет зелений
Впіймати хоче Мить,
А Мить, неначе річка,
– звивається шумить...
Він стомлений,
обличчя у хвилі хоче вмить –
І Мить дається в руки...
Щаслива, добра Мить!

...Дідусь
в калитку повну
Впіймати хоче Мить.
Болять у нього ноги, і попереки щемить.
Він падає щохвилі, він думає щомить:
Була б у мене Вічність,
Якби впіймав я Мить!..

* * *

Так буде знов і знов: куватимуть зозулі.
І вічно буде: пух ронитимуть тополі.
І буде: діти, на твердих руках послулі,
Й незнані голоси, й дощі, і пісня в полі.

Щось зміниться, оновиться, розквітне.
Щоб, як поет казав, піти у землю знову.
А небо, як за нас, то хмарне, то блакитне,
Глядітима на вічну ту обнову.

Тоді давно не буде нас. Жалоби
Вже не носитимуть ні друзі, ані кривні.
Зітруться письмена, й хлоп'ятко білолобе
Присвятить, певно, їм свої зусилля ревні.

Минуці ми. Дарма. Але в здоров'ї, в силі
Будь, Батьківщино, завше щасна і спасенна,
Тож саме зараз ось, у цій високій хвилі,
Мені явиться світ, опертий на твої рамена.

Іван КІДЕЩУК

ОЛЬГА КОБИЛЯНСЬКА: «СМУТНО КОЛИШУТЬСЯ СОСНИ» або ПЛАЧ ЗА «МОРСЬКИМ ОКОМ»

*«Гірській орлиці»
на 152-у річницю від народження присвячую.*

На горі Демакуша, між Молдовіцею та Арджелом, знаходиться Морське око – бездонне озерце, якого увічнила Ольга Кобилянська у своїй поетичній казці-фантазії «Смутно колишуться сосни» (Кимполунг, 1901 р.).

«Давно, кажуть, царювали по лісах і горах лісні царі.

А, може, і тепер царюють...»

Один такий цар, кажуть, любив одне таке озерце більше, чим інші.

Називав його своїм «Морським оком», хоча було цілком мале... і в глибині лісу бережно захищав... неначе... лиш зумисне для нього в зелені виблискуючи.

Около нього задержувався місячними ночами і заглядав радо в його глибіню. Де дно в нього починалося і де кінчалося – знав, здається, лише він один (...)

Цар бачив на його дні якісь чудеса, купав свій образ царський у срібній поверхні, що йому за дзеркало служила, перечеислював від часу до часу дороге каміння в короні своїй, а вкінці заслухувався в гулу якихось звуків, що, мов золотими струнами викликувані, добувалися з глибокого дна Морського ока до нього, заглядаючи по чудеса в зелену глибіню...

Там лежала золота чудотворна арфа, і в місячних ночах обзивалася чародійними звуками до нього».

Письменниця найбільше закохалася в природу в Кимполунзі, як зізнається у своїм журналі, вона і ще «дві-три особи, що переходили мовчки ліс... відкривали тайни... Дзюрчачі потоки в долах, безодня було краще понад це?» Так в молоді літа авторка часто їздила на коні з Кимполунгу долиною Молдовіці, через селище

Ватра-Молдовіцей, поблизу історичного монастиря Молдовіці XVI-го століття воеводи Петру Рареша, сина Стефана Великого, звідки вона добиралася верхи по улюблених, або й незнайомих місцях красивих Карпат. Руську Молдовіцу та Арджел вона любила понад все, бо там проживало українське населення і було з ким спілкуватися письменниці, що брала уроки української мови і всіма зусиллями старалася завчити рідну мову свого батька. За допомогою людей, або й сама, вона відкривала божественну гірську красу, яка її чарувала настільки, що ледве відривалася від неї. За її любов до природи, зокрема лісу та гір, Ольгу прозвали Царівною Буковини, за її автобіографічною однойменною повістю-журналом «Царівна», а ще «гірською орлицею», як свідчить знову і ця, майже автобіографічна поема в прозі «Смутно колишуться сосни». Отже, зачарована святинею унікальної краси вершин наших Карпат, її фантазія нав'язує нам чудову казку про царство лісу, що ніби існувало колись давним-давно і, може, існує воно й сьогодні, додає надійно для нас авторка, щоб всім постійно закохуватися в нерозлучну красу гірської природи. Так, в глибині лісу закохався молодий цар в красиве озерце, що виблискувало в зелені на

На березі Морського ока

Фото Володимира Антофійчука

сонці і місячними ночами, а він вглядався в його бездонну глибіню, немов у «морське око», як отой красень самолюбець з грецької міфології Нарцис, радів срібним дзеркалом, в якому купався його царський образ, і, щасливий, поглинав чарівні звуки «чудотворної арфи», що пробивалися на поверхню водиці, «пишної, ніжної пісні», якою зачарувались всі жителі лісу, навіть папороть, сосни й смереки. Молоді олені й сарни настільки заслуховувались, що й забували пити чистої водиці. Якось привид лісової русалки збентежив царя, і він віддалився від чудодійного озера, не відчував живої краси лісу і ніяк не знаходив спокою, а коли вернувся на колишнє чудове місце, не пізнавав його. Царська стаття і корона не виблискували ясно, як колись. Краще відбивались у воді сосни й смереки, ніж «королівська гордість», і тоді розлютився цар та провалив з погорди й гніву брилу скали в Морське око, в чисту-пречисту глибіню, та пішов зойк лісом, а на поверхню води піднялись струни розбитої чудотворної арфи, обвили її і потонули навіки в глибіню. Невидима сила перетворила царя в самітнього орла, і він з гострої скали глядів на мертву, глуху поверхню Морського ока. І сумно в лісі, сумно орлові – скорбота по чарівній арфі. Всі ждуть ту щасливу нічну годину, як кажуть в народі, коли зацвіте папороть, коли з'являться лісні царі та русалки і коли пробудиться з глибин чародійна арфа. В тому ж чеканні «сумно колишуться сосни»...»

З нетерпінням рушаємо в дорогу на Демакушу до Морського ока, куди ведуть дві дороги: одна ближча – із Арджелу, пішки або конем, чи возом, якою, певне, піднімалася Ольга-царівна Буковини, а друга – подвійна, долиною річечки Демакуша та однойменним присілком, що тулиться до Молдовіці. Вибираєм другу дорогу через Русь-Молдовіцу, бо дозволяє їхати автомобілем. З нами присідає цікавий парубок, дев'ятнадцятилітній українець Андрій, який запевняє, що поведе до бездонного озерця, бо він там торік рубав ліс і стягав конем смереки. Їдемо автомобілем сімнадцять кілометрів, а край дороги, вздовж грайливої і співучої Демакуши далеко від села попасається велика рогата худоба. Нараз – диво, в неділю пообіді зустрічаєм забиту величезними соснами дорогу і кількох людей, що пораяються, навантажуючи кремезний грузовик. Треба було здорово почекати, поки відкрили нам

дорогу, і ми поїхали далі недалеко до підніжжя, звідки затоптаним руслом річки Демакуши, стрибаючи з каменя на камінь за жвавим Андрієм, злітали поверх мілкої, прозорої, як скло, водиці. Після добрих п'яти кілометрів підійшли до стрімкого схилу гори, де прошивалася вгору лісом чорно-піскувата, забруднена, кам'яниста дорога, якою волокли пекельними муками, оббиваючи до каміння торічні сосни й смереки, зрізані біля Морського ока завзятими й немилосердними друзями Андрія,

Тепер уже не те Морське Око

Фото Володимира Антофійчука

як дізнались ми на горі від нашого супутника. Довгою поляною ми далі піднімались добрий кілометр, як раптом побачили внизу, немов у котлі, між поголеними горами, бідне озерце, заросле зеленню, водяною травою і папороттю, закидане краєм гіллям і навіть забутим плаваючим мостом, з якого хлопці даремно намагались пов'язаними струнками смерічками відшукати безвість дна. Ми закаменіли! Кругом майже спустошений пейзаж, пні та нещасні корчі, які, може, ніколи без насаджень не стануть дрімучим лісом. Коли ми запитали Андрія, чого вирували в такому чудовім місці ліс, він знизав плечима і пояснив версією браконьєрів, мовляв, ліс часто хворіє і треба рятувати решту схилів, а окрім цього, додав з усмішкою хлопець, і гуцулам треба на щоденний хліб заробляти. «Боже Святенький – думали ми, я з паном Володимиром, – куди ж подівся ліс, що оточував Морське чародійне око, і як то кінцями й лісним трактором дістались на таку гору, як вони спускали дерева стрімголов на таку довгу, уривчасту дорогу, волочучи зелені, столітні сосни й смереки?»

(Продовження на 13 с.)

Володимир АНТОФІЙЧУК

«НАШ ГОЛОС» І УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРА РУМУНІЇ: ПРОБЛЕМА ПЕРІОДИЗАЦІЇ

Доповідь, представлена на конференції *Українська література Румунії і «Наш голос» як її дзеркало, приуроченій 25-річчю від заснування літературно-культурного журналу українських письменників Румунії «Наш голос»*

Чверть віку тому започаткував свою історію «Наш голос» – часопис науково-творчих і культурно-мистецьких сил української громади Румунії. Зусиллями місцевої інтелектуальної еліти він став одним із найавторитетніших і найпопулярніших видань українського зарубіжжя. Чітко й послідовно з числа в число журнал втілює задекларовані в першому випуску мету й завдання, підтверджуючи своє високе реноме «словом високохудожнім поезії і прози; вимогливим, безкомпромісним і справедливим критичним словом», яке дає «переконливу відповідь про стан нашої літератури, її здобутки, втрати і перспективи; фаховими статтями про рівень нашого культурного життя як на селі, так і в місті; проблемами, що їх підносить відновлення викладання рідної мови у школах; гостроактуальними репортажами з життя українського населення; розвідками і дослідженнями в галузі етнографії та фольклору; матеріалами, спрямованими на підвищення загального культурного рівня українського населення тощо»¹.

Крім того, видання має солідний науковий доробок із питань історії української, румунської і світової літератур, фольклористики й мовознавства. Українська класика – окрема тема публікацій «Нашого голосу», яка розвивалася і розвивається здебільшого завдяки дослідженням науковців Миколи Чередарика, Магдаліни Ласло-Куцюк, Дана Хорії Мазілу, Івана Ребошапка, Аспазії і Корнелія Регушів, Івана Робчука, Миколи Павлюка і письменників Стеліана Груї (Яцентюка), Степана Ткачука, Михайла Михайлюка, Івана Ковача, Миколи Корсюка, Михайла Трайсти та багатьох інших. Інколи, що вельми показово, ідеї їхніх праць випереджали в часі спостереження учених материкової України, як, приміром, у галузі шевченкознавства, яке в Румунії налічує свою майже стотридцятилітню історію.

Як і кожне визначне явище культури, «Наш голос» має свою передісторію, яка творилася виходами з 1949 р. газети «Новий вік» (тепер – «Вільне слово») з її «Літературним додатком», «Культурного порадника»,

сторінками альманахів і збірників «Серпень» (1964), «Ліричні струни» (1968), «Окрилений час» (1971), «Про землю і хліб» (1972), «Наші весни» (1972), «Сонячне відлуння» (1974), а особливо річника «Обрії» (1979 – 1989), який, на мою думку, став прототипом «Нашого голосу», позаяк у постійних рубриках публікував не тільки краще з поезії і прози, а й містив статті з теорії та історії літератури, фольклористики й мовознавства, відгукувався рецензіями на вихід літературно-художніх і наукових видань. Утім, передісторія «Нашого голосу» бачиться мені дещо глибшою, якщо взяти до уваги міжвоєнний період, коли в межах тодішньої Румунської держави в столиці Буковини, а також у її містечках і селах виходило чимало газет і журналів українською мовою. Налагодити свою видавничу справу в той час прагнули й українці Бухареста. Може, відзначена мною теза видається комусь необґрунтованою, суперечливою чи й недоречною, але, сподіваюся, подальші ретельні дослідження означеної проблеми остаточно доведуть право на її існування.

Основна увага «Нашого голосу», що цілком зрозуміло, – українська література Румунії, її історія і сьогодення, підсумкові огляди і рецензії на нові видання, дебюти і відгуки на них. Бо, як пише Микола Корсюк, «українська література в Румунії явище незаперечне і не випадкове, і його не можна порівнювати із принагідними творцями нашої літератури з де-небудь. Вона має своє доволі гаразд окреслене обличчя, свій повноцінно здобутий статус, свою своєрідність, оригінальне, не нащеплене звучання, свій багатоголос»². З-поміж цих та багатьох інших питань, які стосуються українського письменства Румунії і до яких звертався часопис, відзначити годиться насамперед ті, що пов'язані з його витоками, початками або й точною датою народження. Звичайно, годиться взяти до уваги статті на цю тему, опубліковані і в інших виданнях.

Уже в першому числі «Нашого голосу» згаданий Микола Корсюк у розвідці «Ми і наші книги» (її

положення автор розвиватиме в 190 – 193 числах журналу та в передмові до двотомної антології короткої української прози з Румунії, 2009 р.), подаючи історію української видавничої справи в Румунії, вказує на необхідність «уточнити витoki української літератури в Румунії»³. Точкою відліку в її історії він вважає 1969 р., коли заснувалося видавництво «Критеріон», яке почало друкувати художні твори представників національних меншин, в тому числі й української. За його категоричною думкою, в «докритеріонівський період» у Румунії, «можна безоглядно, не боячись помилитися, твердити, що українського літературного процесу не існувало і що старше покоління наших письменників не закріпило за собою і в свідомості читачів існування повноцінної української художньої літератури в Румунії, хоч одні з них пізніше, ввійшовши в нормальне, омолоджене, літературне життя, внесли свою частку, іноді досить вагому, в утвердження нашого слова»⁴. Такий висновок видається дещо суперечливим і таким, що потребує суттєвого уточнення. Але про це трохи згодом.

Одним із перших спробу подати періодизацію української літератури Румунії здійснив Степан Ткачук. В едмонтонському «Слові» (1981), а згодом і в «Нашому голосі» (2003, ч. 113-114) він висловив думку, що її «можна поділити на три головні етапи розвитку і розквіту, а саме: заснування її старшими поколіннями письменників, поява нових і самобутніх талантів, які продовжили і поширили започатковану традицію, але водночас проторували наші літературні нові русла, накреслили нові межі і відкрили нові обрії. Сьогоднішнім етапом можна вважати диверсифікацію жанрів і стилів і, звісно, розкриття нових талантів»⁵. Хоч автор статті чітко не визначає

хронологічні межі заявлених етапів і не називає імен їх учасників, однак можна зробити висновок, що він, як і інші дослідники (Михайло Михайлюк, Іван Кушнірик, Любов Василик, Іван Ребошапка та ін.)⁶, зародження українського письменства Румунії відносять до післявоєнного часу. Подібною позиції Степан Ткачук дотримувався і в статті, опублікованій у ч. 95-96 «Нашого голосу» за 2002 р.: «Зачинателями української літератури в Румунії були письменники Денис Онищук, Орест Масикевич, Микола Коцар, Євген Сав'юк, Оксана Мельничук, Юрій Ракоча, Валерій Кордун та інші»⁷. Звернімо увагу, що підбір імен у цьому переліку не однорідний, бо окремі з названих тут письменників, як, наприклад, Денис Онищук та Орест Масикевич, дебютували ще до Другої світової війни. Може, саме тому, ніби бажаючи виправити свою помилку, Степан Ткачук у числі 128-129 «Нашого голосу» за 2005 р. заявив: «До Другої світової війни українська література в Румунії творилася в місті Чернівцях»⁸. Важливість наведеного положення цілком очевидна, адже з ним значно розширюються хронологічні рамки української літератури Румунії. Щоправда, автор статті не підкріплює його жодними фактами й аргументами. Водночас слід зазначити, що дещо раніше професор Іван Ребошапка в ч. 120-121 «Нашого голосу» констатував: «Народився» і «жив» український літературний процес з Румунії за власними внутрішніми законами і визначився він властивими будь-якому іншому літпроцесові ознаками: 1) загальне й обнадійливе (в умовах післявоєнної розбудови, уперше, українського шкільництва, культури тощо) захоплення красою мовленого і писаного рідного слова;

(Продовження на 12 с.)

³ Корсюк М. Ми і наші книги / Микола Корсюк // Наш голос. – 1990. – № 1. – Липень. – С. 2.

⁴ Там само.

⁵ Ткачук С. Українська література в Румунії / Степан Ткачук // Слово. – 36. 9. – Едмонтон, 1981. – С. 305.

⁶ Див., напр.: Михайлюк М. Слово про слово: Думки про українську поезію з Румунії / Михайло Михайлюк. – Бухарест: Критеріон, 1983. – С. 5; Кушнірик І. Українське слово в Румунії / Іван Кушнірик // Жовтень. – 1989. – № 7. – С. 121.; Василик Л. Є. Українська поезія Румунії другої половини ХХ ст. (тематично-жанрові та стиліові особливості): автореф. дис... канд. філол. наук: 10.01.01 / Василик Любов Євгенівна. – К., 2001. – 19 с.; Ребошапка І. «Кардіограма» української літератури з Румунії у світлі положень естетики / Іван Ребошапка // Наш голос. – 2004. – Ч. 120-121. – Червень-Липень. – С. 3.; Михайлюк М. Причинок до «кардіограми» нашої літератури / Михайло Михайлюк // Наш голос. – 2004. – Ч. 124. – Жовтень. – С. 11.

⁷ Ткачук С. Наш голос / Степан Ткачук // Наш голос. – 2002. – Ч. 95-96. – С. 1.

⁸ Ткачук С. Голос українських письменників Румунії / Степан Ткачук // Наш голос. – 2005. – Ч. 128-129. – Лютий-Березень. – С. 3.

¹ Голос усіх // Наш голос. – 1990. – № 1. – Липень. – С. 2.

² Корсюк М. Ми і наші книги // Просвіт: антологія короткої української прози з Румунії / Упорядк., передмова та дані про авторів Микола Корсюка. – Т. 1. – Бухарест: RCR Editorial, 2009. – С. 5.

† Відійшов у вічність сеньйор української літератури Румунії Микола Лясевиц

Редакція «Нашого голосу» глибоко сумує з приводу смерті письменника, перекладача, композитора, автора поетично-пісенної збірки «Краплини живої води» (2001) та мемуарної повісті «O cronică de călătorie prin viață» (2015).

Щиро співчуваємо рідним і близьким покійного.

Вічна йому пам'ять!

(17.01.1914 - 23.11.2015)

«НАШ ГОЛОС» І УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРА РУМУНІЇ: ПРОБЛЕМА ПЕРІОДИЗАЦІЇ

(Продовження з 11 с.)

2) співучасть любителів слова з-поміж осіб різного віку та професій в утворенні настільки корисного для розвитку літератури процесу – осмосу: представники тодішніх старшого і середнього поколінь, вихідці й у певній мірі спадкоємці набутків чернівецької культури і літератури рішуче приступили до закладення основ нової літератури, деякі з них, як Орест Масикевич, Денис Онишук і ін. особливо визначившись, талант інших, як Юрій Ракоча, Марія Моргоч-Балан, Євген Сав'юк, Ірина Левинська, Степан Левинський, Богдан Гедемін, Оксана Мельничук, Кирило Куцюк-Кочинський і інших виявився у різних вимірах, а ще треті з них поповнювали так званий літературний «фон», бо такий, дійсно, існував⁹. Проте всупереч історико-літературним фактам деякі дослідники українського письменства Румунії, в тому числі й сучасні, стверджують: «...Незважаючи на те, що умови для видання української книги існували, і на те, що українська інтелігенція, здебільшого вихідці з Буковини та Галичини, чисельно була великою, що філологічні сили становили серед неї досить вагове ядро, однак української літератури в Румунії не існувало, хоч на цій же території творили у свій час Ольга Кобилянська, Сильвестр Яричевський, Ісидор Воробкевич та інші»¹⁰. Проте відомо й інше.

Насамперед слід врахувати роль народної словесності у зародженні кожної національної літератури, формуванні її естетико-ідеологічних засад чи розвитку творчих потенцій окремо взятого письменника.

Як зауважував відомий дослідник фольклору Буковини Олекса Романець, «за найнесприятливішого чужинецького лихоліття, змін держав, неодноразових перекреслень кордонів на карті європейського континенту народна пісня завжди була берегинею свого народу, надійно відстоюючи недоторканність визначальної ознаки його національної самобутності – МОВИ. Саме народна пісня була головним засобом передачі від покоління до покоління всіх нюансів рідного слова, менталітету народу, норм етичної й естетичної моральності, волелюбності і людяності...»¹¹. Процитоване спостереження сповна характеризує і фольклор усіх регіонів Румунії, де компактно проживають українці. Його унікальність і високу мистецьку вартість підтверджують збірники, дбайливо упорядковані і глибоко прокоментовані професором Іваном Ребошапкою, збирацьку й дослідницьку місію якого підтримали й інші фольклористи – Мирослава Шандро, Олекса Бевка, Вергілій Ріцько, Іван Лібер, Юрій Сакалош, Марія Чубіка-Григораш, Юрій Чига, Іван Кідешук, Кузьма Смаль та ін. Кращі зразки зібраного підтверджують унікальність і тяглість ще з язичницьких часів фольклору українців Румунії, його присутність у повсякденній практиці та календарно-обрядових дійствах. Отже, без потужного впливу народної творчості українська література Румунії, як і будь-яке інше регіональне чи загалом національне письменство, не мала б такого яскравого мистецького вияву.

(Далі буде).

⁹ Ребошапка І. «Кардіограма» української літератури з Румунії у світлі положень естетики / Іван Ребошапка // Наш голос. – 2004. – Ч. 120-121. – Червень-Липень. – С. 3.

¹⁰ Корсюк М. Ми і наші книги / Микола Корсюк // Наш голос. – 1990. – № 1. – Липень. – С. 2.

¹¹ Романець О. Пісенні джерела Буковини / Олекса Романець // Письменники Буковини: хрестоматія. – Ч. 1. – Чернівці: Прут, 2001. – С. 7.

ОЛЬГА КОБИЛЯНЬСЬКА: «СМУТНО КОЛИШУТЬСЯ СОСНИ» або ПЛАЧ ЗА «МОРСЬКИМ ОКОМ»

(Продовження з 9 с.)

Тут же не була та давня битва з Руської Молдовіци, а була нищівна атака проти гори Демакуши, був брутальний розгром лісу та убивство чудотворного озера, святилища Матінки Природи, саме тут, під синім небом Царства Небесного, де людина наважилась нехтувати небесами і земельним раєм. Хтозна з якої схованки скали глядить лісний цар-орел на всліпле й німе Морське око. Чи обізветься ще колись чудодійна арфа з дна бездонного озера, чи вернуться птахи співати і вити гніздечка у цім раї на землі? А коли виросте той рай, той ліс співучий, коли воскреснуть цар і русалки і та жива цілюща природа? «Морське око S.O.S! Рятуй Господи Всевишній, змилуйся над нами і захисти нас від злочинства! Не дай сучасним варавам невинними людьми нехтувати, продавати зелене золото і пихату велич будувати, наші душі і надії порожнити, а дай нам всім сили любові, любити й кохати матінку Землю, наші поля родючі, гори та ліси, ріки й озера, птахи, звірі й комахи, трави, квіти, мох і світлячки, щоб всьому-всьому Божому сотворінню вільно на цім світі жити й милуватись земним і підземним світами, не бути людям гонителями й вбивцями, а дбайливими, добрими і вірними перед Богом, що нагородив людину володарем Свого сотворіння (див. 8-ий Псалом Давида). Думки і запитання без відповіді летять роєм, мої діалоги з паном Володимиром обриваються у безглуздість цього світу, перед пустим схилом гори та озера, що торік святиною були. Шукаєм крихітку внутрішньої чи зовнішньої підпори і вдивляємся зумисне всі троє в стрімкі спустілі і німі схили Демакуши торічного буйного лісу. Шукаєм якоїсь дичини, птахів, але даремно. Нараз перетинають поле нашого зору пологі дві оленіці і навіть старий олень з великим, дорогим трофеєм на голові, але й гадки не мають пити водиці, як колись, хоч ми – нерухомі в пейзажі, не вслухаються в пташиний спів та в чародійну музику арфи, бо їх немає. Прямують собі до ущербленої скали поклонитися цареві-орлу, але солодкі прелюдії свисту Андрія зупиняють оленів і вони спокійно приглядаються до нас, щоб піти потім безтурботно своєю дорогою по той бік густого бору, куди прямувало і вечірнє сонечко. Робимо останні фотографії колишнього незабутнього місця, яке так чудово описує Ольга Кобилянська, на спомин своїм буковинцям, щоб відвідували й зберігали красу

Буковини для їхньої розваги і здоров'я, бо тільки гармонійне життя з природою ушасливлює і увічнює нас. Без гаяння часу перед близьким вечором підбігаєм до стрімкої дороги муки дерев, що волочились стрімголов за тракторами й кіньми до велечезних буксирів, які поголили гори, жертвуючи наші святині. І знову роєм думки. Завіщо так жорстоко і сумно гинуть сосни? А краса й життя? Плачуть потерпілі, нещасні люди після безпощадних злив і серед вод моляться Богу, просять порятунку. Завіщо це все? Завіщо? Завіщо?

Недалеко підніжжя гори, де тихенько дзюрчить Демакуша і гріє ще вечірнє сонечко кущі малини і

Стежкою до Божого каміння

Фото Володимира Антофійчука

чорниць, Андрійко, що пізнає ведмежі стежки, запрошує нас поласувати ласкавими Божими дарами. Ми поринули за хлопцем поміж кущі, де всі розчарування сплавившись з ароматним подихом чудодійних кущів, квітів і трав, з-між яких ми зібрали в букети різних зразків запаху, як колись Царівна Буковини, і понесли їх додому ошасливити наші світлиці. В дорозі несподівано зустріли ще ліс, повалений бурєю, і хворий ліс, де біля дерев лежали пластмасові міхури, до яких липнуть і отруюються шкідливі комахи, винищувачі лісу, як пояснив нам Андрій, що вертався додому, щоб рано-вранці підкувати коня та їздити в ліс на роботу. Отже, і в лісі життя кипить, як між людьми, за природним законом. Гармонія й дисгармонія, добро і зло та, навіть життя і смерть живуть пліч-о-пліч. На таку драму людина не зважає, а навпаки, деколи посилює її та використовує в свою перевагу, хоч іншим разом і терпить удар бумерангу за те, що не поважає Божий закон – жити в любові й гармонії з природою.

Євсебій ФРАСИНЮК

Г. С. СКОВОРОДА: ПІСНЯ 14-та – КОСМІЧНИЙ ВИМІР МУДРОСТІ

Стародавня малоросійська промарноту і звабу світову. В цій силі: «Нехай я стою на сторожі своїй і зйду на камінь (нехай на облозі я стану)» (Авакум: 2-1).
(Обновлена в 1782 році)

1. Та яка то слава нині?
Глянь на буйність в сій годині!
О Ізраїль! В гідри звіра,
Чи велика в ньому міра,
Треба розуміти.

2. Нині – скиптер і булава,
Вранці вставши – злая слава,
Наскрізь серце коле,
Руки зв'язані і ноги.
Як минути сіті?

3. Нині скаче п'яна воля,
Вранці вставши – марна доля.

О Ізраїль! У водного звіра
Які цілі, яка міра?
Треба вже прозріти.

4. Сирен лесний океану
Солоденьку шле оману,
Бідна душа, що у путі,
Хоче назавжди уснути
Недопливши до пристані.

5. Плоть, мир! О пекло несите!
Все і всім ти ядовите!
День-ніч щелепами позіхаєш,
Все без огляду ковтаєш.
Хто позбавить сіті?

6. Ся пучина все зжирас!
Ся щелепа всіх з'їдає!
О Ізраїль! Кита звіра –
Це тобі мета і глузд, і міра,
Плоті не наситиш.

7. Прости, ах, скоро вітрила,
Та розуму твого крила,
Пливучи по бурнім морю,
Возведи зіниці вгору,
Потече то путь права.

8. Краще жити у пустині,
Зачинившись у яскині,
В безвісних місцях пробути,
Звабних голосів не чути.

9. Ти будь мені Геракл дбайливий,
Будь Йона прозорливий,
Голови спали зміїні,
З китової блювотини
На кефу вискочить мені.

На основі оригіналу та
перекладу В.Шевчука
упорядкував Євсебій Фрасинюк

«Пісня 14-та» – це одне із найплодовитіших дерев Саду Божественних пісень Сковорода. Щоб наблизитись і відчути його лірико-філософський смак та аромат, треба, обов'язково, пригадати символіку хоча б таких імен/понять, як Ізраїль, Геракл, Йона та кефа.

Іменем Ізраїль був названий біблійний персонаж Яків, син Ісаака, котрий рушає в життєву дорогу з батьківським та Божим благословіннями. Чесний, працьовитий, віруючий, правдивий, терпеливий, служить вірно своєму тестеві Лавану 20 років, стає вільним і хитро-мудро створює сім'ю та власне майно (не без Божої помочі!), бореться весь час, щоб зберегти свої чесноти та щоб не залишитись обманути Лаваном. Боротьба вночі з Божим посланником, заміна імені Якова на Ізраїль – той, що бореться з Богом – змінює природу його власного «я», забезпечує перехід до вищого ступеня призначення – названника майбутньої держави Ізраїль та чину патріарха: «Не Яків буде більш твоє ім'я, а Ізраїль, бо ти змагався з Богом і з людьми та й переміг» (Буття:32-29). Боротьба з Богом означає тут боротьбу за пізнання Бога, за пізнання

Правди, а боротьба з людьми – це боротьба за стосунки з ближніми на основі Правди.

Геракл (по-лат. Геркулес) – міфологічний грецький герой, перебував під владою Еврісфея, доки за його наказом не здійснив 12 подвигів і став вільним. У другім подвигу Геракл вбиває Лернейську гідру – невмирущу змію з дев'ятьма головами; щоб голови не відростали, припікав місця відрізання голови палаючими головешками. Геракл символізує силу, фізичну і вольову, благородство, але жорстокість до ворогів, милосердя, щедрість, вірність, розумність і чистоту душі.

Йона – це єврейський пророк, якому Бог веліє проповідувати покаєння в Ніневії. Йона пробує віддалитись від обіцянки, втекти морем. Бог здійснює бурю, моряки дізнаються про грішника, кидають його в море і Йону поглинає велика риба-кит. Грішник вертається до Бога обіцяючи: «Чим я обрікся, те я виконаю. Від Господа спасіння!» (Йона: 2-10). Ніневіїці покаялись, Бог не вчинив погрозу, але Йона розсердився, бо велич пророка була приниженою. Господь напоумив його, виростивши за одну ніч

тикву, яка захистила Йону від палючого сонця, а потім за одну ніч знищив її. Образ Йони символізує вершину людського розуму – повернення до Бога, тобто до Логосу, до Правдивого Слова, принцип, що став одним із провідних мотивів творчості Сковорода взагалі, а філософських трактатів зокрема.

«Кефа – за приміткою Сковорода – це слово єврейське. По-єлінському – петра, тобто кам'яна гора... Вона часто кораблям буває пристанню... Це є образ блаженства, міста вільного, де людина від китів, від сирен і від хвилювань мирських заспокоїться...»

«Пісня 14-та» – це другий текст, в якому строфи пронумеровані від першої до дев'ятої. Цифра дев'ять в нумерології відноситься до заключних/кінцевих етапів, до відмовлень або зрікань. Лірико-філософський месідж цього тексту в'яжеться на основі яскравих сугестивних зображень, в душі поданого епіграфу, у символічні відповіді на три запитальні конструкції: «А яка то слава нині? Як минути сіті? Уводного звіра/Які цілі, яка міра?» Додавляється варіант: «Хто позбавить сіті?»

Відповідь на перше запитання починає з другого рядка першої строфи – «Глянь на буйність в сій годині!» – та з алегорії другої строфи: «Нині – скиптер і булава,/ Вранці вставши – злая слава,/ Наскрізь серце коле,/ Руки зв'язані і ноги...» Буйність, яку має на увазі поет-філософ, це ключове слово відповіді і намічає на моральні та тілесні пристрасті людини, «... в сій годині!» чи в будь-якій іншій, розуміється, бо історія так часто повторюється. Його конотативні значення та метафоричні валентності спрямовані на викривлені етико-моральні принципи провідного прошарку народу, незалежно від часів, і попадають під гірко-осмішувальну сатиру українського мислителя.

Третій вірш першої строфи містить сильну кличну будову – «О Ізраїль!», – яка повторюється тричі в тексті і стає лейтмотивом цього лірико-філософського дискурсу. Якщо брати до уваги, що Ізраїль-Яків постійно бореться з Богом, тобто за пізнання Божої Правди, не поступаючись тілесним та моральним пристрастям, ні своїм, ні людським, то можна наблизитись до правильного тлумачення цього художнього засобу. Якщо замінити його іменниками, що називають моральні чесноти – О Правда!, О Мудрість!, О Вірність!, О Честь!, О Любов!.. – то значення набирає чіткості.

Інший лейтмотив Пісні 14-ї – це образ звіра, поперше «гідри-звіра», потім «водного звіра» та «кита-звіра». Якщо звертаємось до міфічної гідри, яку Геракл вбиває у другім своїм подвигу, то її голови – це людські пристрасті, з котрих невмирущою є жадоба

людської слави/величі – найпогубніша з світових марностей. Щоб не підупасти саме під цю пристрасть, «Як минути сіті?» слави/величі, то «Треба розуміти» її наміри і силу – «Чи велика в ньому міра», – тобто «Треба вже прозріти». «Скиптер і булава» – символи слави/величі, легко втрачаються, тяжко оплачуються, головно, якщо легко отримуються, а саме, незаслужено: «У водного звіра/ Які цілі, яка міра?»

Нищівного удару отримує поняття волі подарованої чи наданої кимось. Коли могутній дарує/надає, то може також і забрати. Справжню волю людина виборює, по-перше, в собі, а по-друге, в суспільному оточенні, інакше «...п'яна скаче воля,/ Вранці вставши – марна доля».

Образ Сирена окреслюється головним його атрибутом: «лесний окіана» і уособлює оману, або, як нині називають її – політикантською маніпуляцією.

Вона була, є і буде існувати, доки існуватиме «Бідна душа, що у путі/ Хоче назавжди уснути,/ Не допливши до пристані». Пристань означає тут життєву ціль кожної людини – збереження людського роду, те, що стосується плоті, та зміцнення духовної сили, ціль, що стосується забезпечення всесвітньої гармонії.

Нарешті пояснення: «Плоть, мир! О пекло несите! Все і всім ти ядовите!» Ось джерело людських пристрастей, вдоволення тільки плоті! Така енергія, яка об'єднує подібних між собою мирян, створює погубний псевдосвіт, в котрому надмірне задоволення плотських пристрастей веде до отруєння плоті, а це веде без вороття до смертельного отруєння душі.

Сковорода вживає поняття «мир, мирянин» в значенні тієї категорії люду, яка не звертає увагу на вдоволення душі, на стремління духу. Дивись на значення його епітафу: «Мир ловив мене, та не впіймав».

Осуд мирських пристрастей набирає в Сковорода апокаліптичного зображення: «День, ніч щелепами позіхаєш,/ Все без огляду ковтаєш.../ Ся пучина все зжирас!/ Ся щелепа всіх з'їдає!.../ Плоті не наситиш». В останній раз повторюється кличне звернення «О Ізраїль!» і слідує зауваження, яке приготує відповідь на останній запитальний скрик: «Хто позбавить сіті?» Образ «кита-звіра», його «ціль» і «міра» треба щоб стали метою і мірою «глузду» людини. І слідує й відповідь поета-філософа: «Прости, ах, скоро вітрила,/ І розуму твого крила,/ Пливучи по бурнім морю,/ Возведи зіниці вгору,/ Потече то путь права».

(Продовження на 25 с.)

Йосип ПАЛЯТИНСЬКИЙ, член Української Асоціації письменників
Західного регіону, м. Кіцмань Чернівецької обл.

ПОДВИЖНИКИ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ ПІСНІ

Українська фольклористика, скажу не без перебільшення, найбагатша, мабуть, в цілому світі. Народні традиції, обряди, звичаї зачаровують своїм національним колоритом усіх, хто їх слухає, бачить і завжди залишають у своїх серцях добрий спомин про Україну, де свято бережуть духовні скарби. Особливо припадає до душі українська народна пісня. Хто її не любить, милу, чарівну!

О, пісне народна! Одна ти мене,
Лиш одна ти мене не кидаєш.
І куди тільки доля мене не жене –
Ти за мною, як пташка літаєш.

Ці рядки із вірша Богдана Лепкого стали лейтмотивом усього творчого життя відомого не тільки на Україні, а й в Прибалтиці, Польщі і навіть в далекій Канаді, ну, і звичайно, в дружній нашій Румунії, фольклориста, музикоетнолога, заслуженого працівника культури України Кузьми Антоновича Смаля, – активного члена Української Асоціації письменників Західного регіону, на жаль, нині вже покійного. Він був людиною неперевершеної працездатності, надзвичайно толерантною, цікавою і талановитою, всім серцем і душею закоханою в народну пісню. «Народна пісня, – говорив пан Смаль, невід’ємна частина культури українського народу. Вона, мов чисте гірське джерело, вгамовує наші спрагли серця духовною красою. Народна пісня протягом багатьох століть піднімала народ до боротьби зі своїми ворогами, приносила розраду у важкі хвилини життя, в радості – добрий настрій».

Приємно відзначити, що Кузьма Смаль мав тісні зв’язки з Південною Буковиною Румунії, зокрема міцна творча дружба єднала його з Іваном Кідещуком – відомим румунським письменником, що живе в селі Негостина Сучавського повіту, знаним фольклористом, педагогом, публіцистом, літературним критиком, прозаїком, громадсько-культурним діячем. Про це засвідчує і підтверджує збірник «Пісенні скарби Негостини», інші фольклорні пісенники «Буковина, рідний краю», «Співай, моя Буковино», що вийшли в Чернівцях і Бухаресті.

Мені приємно було познайомитися з паном Іваном Кідещуком через мого творчого побратима Кузьму Смаля і дати нам обом йому рекомендацію для вступу до Української Асоціації письменників Західного регіону. І не пожаліли. Він виправдовує з честю наше довір’я.

Хоча Кузьми Антоновича вже немає в живих (відійшов у вічність 3.04.2012 року), та Іван Кідещук не забуває про нього. У нашого вчителя-наставника залишилося ще чимало не видрукуваних книг із музичними записами як в Україні, так і в Південній Буковині. Пан добродій Кідещук взяв під свою опіку усі уже раніше упорядковані фольклорні музичні записи і зобов’язався видати їх як у чернівецьких, так і румунських видавництвах.

Про невтомну творчу діяльність нашого друга з Румунії свідчить поява у світ в нинішньому 2015 році у Бухаресті пісенної книги «Немає краю тихому Дунаю» (українські народні пісні Придунав’я) – записи Кузьми Смаля та Івана Кідещука. Нотація мелодій та упорядкування Кузьми Смаля.

Музичний збірник відкривається двома вступними статтями: «Пісні з обох берегів Дунаю», написаною Кузьмою Смалем і «Пісенні шедеври про долю-недолю козацького роду» – Іваном Кідещуком. Складається книга з одинадцяти розділів: «Колядки та щедрівки», «Веснянки», «Купальські пісні», «Весільні пісні», «Козацькі, рекрутські та вояцькі пісні», «Соціально-побутові пісні», «Родинно-побутові пісні», «Пісні про кохання», «Балади», «Жартівливі пісні», «Пісні літературного походження».

Редактором видання є відомий учений славіст, професор Бухарестського університету Іван Ребошапка.

Хочеться висловити теплі слова подяки пані Ірині Мойсей за гарну художньо-оформлену обкладинку і професійне техноредагування, а також Василю Луцаку за високоякісний комп’ютерний набір нот.

Чим привабливий і цінний цей пісенник? Перш за все тим, що його автори подають різноманіття тем українських народних пісень, а в передмові – цікаві історичні відомості про ріку Дунай, з якою пов’язана

доля кількох поколінь українців. Придунав’я стало другою батьківщиною козаків Запорізької Січі, яка була зруйнована в 1775 році за наказом російської імператриці Катерини II. Як зазначає Кузьма Смаль, вільнолюбиві запорозькі козаки, не бажаючи залишатися у кріпосній залежності в російській імперії, шукали собі нових земель. Придунав’я було у той час володінням Туреччини. Султан дозволив козакам селитися поблизу дельти Дунаю, але за те вони повинні були відбувати військову службу, охороняючи кордони Османської імперії, а також брати участь у походах.

Чимало козаків прибули сюди разом зі своїми сім’ями. Це були, в основному, переселенці із Центральної та Східної України.

Селище Дунавець поблизу дельти Дунаю (тепер територія Румунії) стало центром заснованої тут Задунайської Січі, яка по своєму укладу нагадувала Запорізьку.

Крім військової служби козаки, завдяки теплому кліматові і багатому природними ресурсами Придунав’ю, займалися риболовством, мисливством та виноградарством.

Кріпосного права в Задунайській Січі не було. Козаки спілкувалися рідною мовою, дотримувалися православної віри, християнських свят та звичаїв, не забували і свої українські пісні.

Перебуваючи в чужому краю, козаки всі свої думки та серця схиляли до своєї історичної Батьківщини – України.

Про це свідчить один цікавий факт. Коли султан примусив козаків присягати на вірність Туреччині, вони понасіпали в чоботи землі, принесеної з України і гордо промовили слова присяги: «На якій землі стоїмо, тій служити будемо».

До пісенної збірки «Немає краю тихому Дунаю» увійшли пісні, покладені на ноти, що були записані від нащадків козаків Задунайської Січі, які живуть поблизу Дунаю в м. Тульчі і Тульчанському повіті (Румунія) та в Кілійському, Ізмаїльському і Татарбунарському районах Одеської області (Україна).

Запис пісень в Українському Придунав’ї був здійснений в 1995-1998 роках Кузьмою Смалем, а запис пісень в Румунському Придунав’ї (Добруджі)

був здійснений разом з Іваном Кідещуком в 2010 році.

Як ми вже говорили, пісенник містить 11 розділів і примітки, в яких до кожного з них зафіксовано, де і коли, від кого, в якому віці зроблено запис пісень.

Спочатку подаються релігійні колядки, подібні варіантами яких, зазначає Іван Кідещук, розповсюджені скрізь поміж українців. Траплялися тексти на мішаній старослов’янській мові, із незрозумілими словами, тому пан Смаль, зберігаючи мелодію, переклав їх на українську літературну мову.

Про веснянки та купальські пісні в Румунії годі і говорити, вони давно зникли, забулись. Проте в Україні ще побутують, донині прославляють весну, сонце, природу, як і купальські пісні, які відображають прадавні вірування, пов’язані із почуттям любові, пошуками пари для подружнього життя.

Обрядові весільні пісні відображають підготовчі кроки до сімейного життя: сватання, батьківські повчання молодим, а також розчісування і позолочування коси, готування «зеленої ялини», «червоної калини», «рути-м’яти», «барвінку», «василька» для вінка, які символізують довготривале життя у міцному коханні.

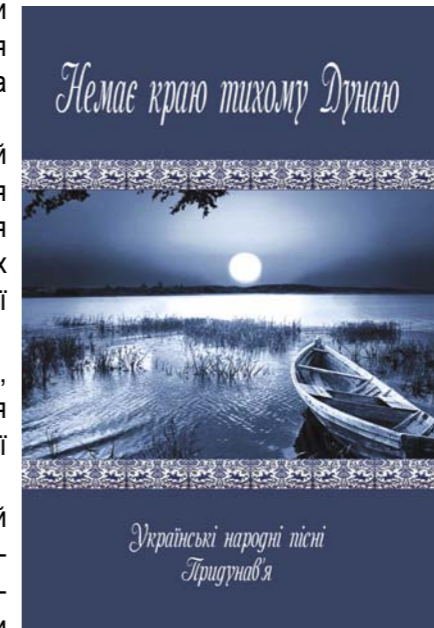
Козацькі, рекрутські та вояцькі пісні представлені на історичному фоні із самого початку, бо доля-недоля козацького роду в Придунав’ї стає характерною емблемою рис сучасних українців, які й досі співають козацькі пісні, прославляючи Січ Запорізьку і Задунайську та наших славних прадідів.

Найближчими до життєвих щоденних подій є соціально-побутові та родинно-побутові пісні. Ліро-епічні твори – балади побутують більше в Україні і скромніше в Румунії.

Не можуть забути глибокі рани драм і трагедій, спричинених загарбниками України – ляхами і турками. Турки грабували села, забирали дівчат у неволю, розбивали сім’ї, зводили козацький рід.

В інших баладах зустрічаємо драматичні мотиви «тополі», «яворини», «калини» та «шипшини». Часто в них засуджуються матері-свекрухи, які зневажають любов молодих пар, породжуючи сімейні трагедії.

(Продовження на 23 стор.)

Василь КОСТИК, кандидат філологічних наук, доцент кафедри української літератури Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, фольклорист

ШЕВЧЕНКО У ПІСНЯХ

Минулий 2014 рік для України і всього прогресивного світового людства був знаменним і пам'ятним тим, що ми гідно відзначили 200-річчя від дня народження нашого геніального поета і художника Тараса Григоровича Шевченка. Весь його життєво-творчий шлях нерозривно був поєднаний з рідною Україною, де він народився, пройшли роки дитинства. Українська земля – це земля його предків, що виростила поета, непримиренного борця проти самодержавства і експлуатації, навчила любити й ненавидіти, земля, від якої живилася Шевченкова муза, земля, яку сходив він з краю в край, вивчаючи життя свого народу-трудівника, і яку оспівував у своїй творчості.

У передмові до книги «Шляхами великого Кобзаря» говориться: «Де б не бував поет – у Москві чи в Петербурзі, Нижньому Новгороді чи Казахстані, – думки його завжди линули до рідного краю, до милої серцю України, до її пригніченого, але нескореного, волелюбного народу, з яким навечно зв'язав він свою долю».

Від трудящого люду Кобзар уперше почув сповнені скорботи і веселого завзяття пісні, від нього дізнався про героїчне минуле рідного краю, зрозумів велич людей праці, пройнявся їхніми мріями і сподіваннями».

Ювілейний рік, що минув, був визначним для наукових напрацювань. Появилось багато дослідницьких розвідок, а саме: літературознавчих, поетичних, мистецьких, фольклорних, що вийшли друком під рубрикою «До 200-ліття від дня народження Тараса Шевченка».

Мені, як фахівцю української філології, члену Української Асоціації письменників Західного регіону, дуже приємно і відродно, що тогоріччя появилось на світ унікальне видання «Шевченко у піснях», яке було видане у румунському місті Сучава друкарнею «Лідана». В ньому йде мова про збірку авторських та народних пісень на вірші Тараса Шевченка та про великого поета, що зібрані на землях Північної і Південної Буковини. Упорядниками цієї книги є румунський письменник-перекладач Іван Кідещук, член Української Асоціації письменників Західного регіону та Андрій Плішка – «Відмінник освіти», «Заслужений учитель України», член Національної Всеукраїнської музичної спілки, лауреат літературно-мистецької премії ім. С.Воробкевича, викладач педагогічного та філософсько-теологічного факультетів Чернівецького Національного університету ім. Ю.Федьковича, на жаль, відійшовшого нині вже у вічність.

Нещодавно, в другій половині жовтня цього року у великій залі Чернівецької обласної наукової бібліотеки ім. М.Івасюка відбулась презентація книги «Шевченко у піснях», на яку завітала творча делегація із Румунії: Бореслав Петрашук – голова міського осередку Союзу українців в Румунії, Іван Кідещук – автор-упорядник презентованого видання, Микола Крамар – художній керівник фольклорного гурту «Негостинські голоси», учасники якого виконали п'ять українських пісень на вірші Т.Шевченка, та друзі-побратими авторів.

Високопафосно прозвучали вірші про Кобзаря «Горнись до Тебе я, Тарасе», «Ми Тебе не забули, Тарасе», які прочитав автор цієї статті Йосип Палатинський, урочисто прозвучали і пісні покладені на слова нашого українського поета Т.Шевченка. Знаємо, як любив співати він, не уявляв своє життя без пісні. Улюбленими були: «Ой не шуми, луже», «Забіліли сніги», «Гей, хто лиха не знає», «Ой ішов козак з Дону», «Ой зійди, зійди, зірньоко». Радувало те, що разом з фольклорним гуртом «Негостинські голоси» співали «Думи, мої, думи» і «Реве та стогне Дніпр широкий», «Заповіт» і вся велика зала обласної наукової бібліотеки.

Мова і пісня – це дві фортеці, які український народ любить, оберігає й плекає. Під геніальним пером великого Кобзаря заграла наша рідна мова всіма барвами, зазвучала ніжно, мелодійно, заповонила людські серця. «Кобзар» Шевченка став для українського народу пісенником.

Радо вітають українське слово Кобзаря і на землях Південної Буковини – українці Румунії, про що говорила Генеральний Консул Румунії в м.Чернівці Елеонора Молдаван.

Саме про будівництво творчих мистецьких мостів між сусідніми державами, в яких проживають українці виступала і начальник управління культури Чернівецької обласної державної адміністрації Віра Китайгородська.

Видання, що презентувалось, вміщує передмову Івана Кідещука «Слово-пісню Шевченка тільки серцем слухаєш», в якій автор робить поетичний та мистецький огляд творчості Шевченка, критичний аналіз видатних дослідників Шевченка та три розділи: «Українські народні та авторські пісні на слова Тараса Шевченка», «Українські народні та авторські пісні про Тараса Шевченка», «Українські народні та авторські пісні про Тараса Шевченка з Румунії». У виданні поданий занотований виклад музичного супроводу

та тексти пісень. Авторами використані найвідоміші поетичні рядки Шевченка, що були покладені на музику видатними композиторами С.Воробкевичем, М.Вербицьким, М.Лисенком, М.Аркасом, В.Зарембою, С.Людкевичем, Л.Ревуцьким, Б.Лятошинським, К.Стенком, К.Данькевичем, Г.Майбороною та ін.

Варто відзначити, що творчість Тараса Шевченка привернула до себе велику увагу і буковинських митців. Композитори краю, – говорить у передмові один із упорядників видання Іван Кідещук, – Сидір Воробкевич, Кузьма Смал, Андрій Плішка, Михайло Волощук написали на слова Шевченка високохудожні вокально-хорові твори.

У хоровій спадщині С.Воробкевича найважливіше місце займають твори на слова Шевченка. Саме Воробкевич одним із перших західно-українських композиторів звернувся до поетичної творчості великого Кобзаря.

Приємно було слухати виступи на презентації книги «Шевченко у піснях» голови Чернівецької обласної організації Національної спілки письменників України Василя Довгого, завідувача кафедри музики ЧНУ ім. Ю.Федьковича Вадима Лісового та доцента кафедри Інни Мокрогуз, директора Кіцманської музичної школи ім. В.Івасюка Ірини Мігірюк, а також голови міського осередку Союзу українців Румунії Бореслава Петрашука та завідувача кафедри української літератури ЧНУ Володимира Антофійчука, які дали високу оцінку появі у світ презентованої музичної книги.

До глибини душі зворушив виступ Івана Кідещука – упорядника книги, вірного і щирого друга кіцманчанина Кузьми Смал – відомого не тільки в Україні, але й в Румунії як професійно знаного композитора, музиканта, фольклориста, члена Всеукраїнської Національної музичної спілки, заслуженого працівника культури України, лауреата понад десяти літературно-мистецьких премій. Багаторічною була їхня творча дружба. Кузьмі Антоновичу 16 жовтня цього року мало би виповнитися 80 років від дня його народження. Та не судилось дожити до славного ювілею. На жаль, 3 квітня 2012 року він відійшов у далеку вічність на моїх руках.

За роки свого життя, – згадував Іван Кідещук, – славний маестро пан Смал щедро і щиро прислужився не тільки Північній, але й Південній Буковині своєю

натхненною самовідданою працею, збираючи і записуючи забуті та маловідомі пісенні скарби України і Румунії.

В обласній Чернівецькій бібліотеці ім. М.Івасюка у своїх фондах знаходиться понад 30 друкованих видань Кузьми Антоновича, що свідчить про нього, як людину неперевершеної працездатності.

Чимало у творчому доробку буковинського музико-етнолога зібрано і записано пісень про Шевченка. Це «Пісня про Кобзаря» з репертуару співака-бандуриста Михайла Василюка (м. Ізмаїл Одеської обл.), «Уклін тобі, Тарасе» (2008 р., від Михайла та Михайлини Іванюк, м. Вишніця), «Уродивсь Шевченко» (від Данила Метакія та Івана Білецького, с. Ларжанка Ізмаїльського району), «Ой кувала зозулечка» (від Дмитра Жмундуляка (2008 р., м. Чернівці).

К.Смал також є автором музики до пісень про Т.Шевченка: «Поруч з нами йде Тарас» (сл. Лесі Любарської, м. Борщів Тернопільської обл.).

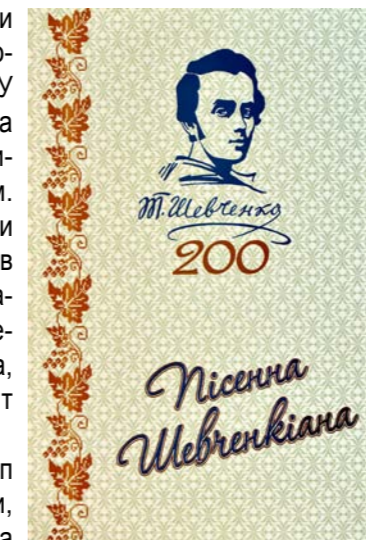
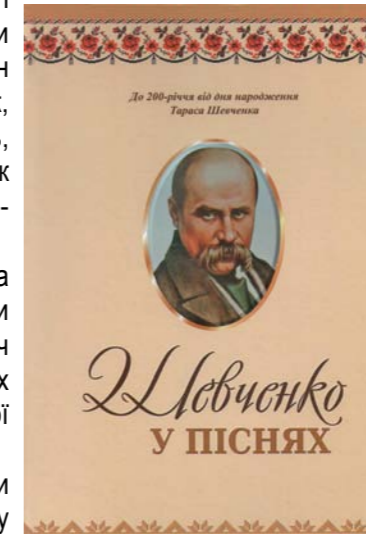
Український композитор, фольклорист, педагог Андрій Плішка з Чернівців створив на слова Т.Шевченка пісні «Учітєся, брати мої», «Подивлюся, аж світає».

Композитор з с. Негостини Сучавського повіту Михайло Волощук є автором низки віршів і пісень про Т.Шевченка: «Славімо Шевченка», «Тарас Шевченко», «Співає Кобзар», «З Шевченком».

Проект пісенної Шевченкіани здійснив композитор і фольклорист Андрій Плішка з ЧНУ ім. Ю.Федьковича, вперше подавши для широкого кола читачів з допомогою автора передмови пісні українського композитора з Румунії Михайла Волощука та Ю.Паращинця.

Пан Кідещук у вступному слові до книги щиро дякує Союзу українців Румунії, зокрема його голові Степанові Бочуті за фінансове сприяння, підготовку до друку – видавничому дому «Букрек» в особі директора Дарини Максимець, усім людям, які доклали рук до її створення.

Автори-упорядники книги «Шевченко у піснях» сподіваються, що пропоноване видання стане справжнім зоряним вінком 200-річному ювілею Т.Г.Шевченка. Тож низький уклін Неньці-Україні, Кобзареві – Шевченку та всім кобзарям, що піснею з Богом розмовляють та прославляють свій край.

Володимир АНТОФІЙЧУК

МИХАЙЛО МИХАЙЛЮК: На життєвих перевалах

Про народження мистецького таланту, про особливості становлення творчої особистості з теоретичного погляду написано чимало. Але в кожному конкретному випадку – й конкретна мова, бо світ митця індивідуальний, а отже, й підхід до нього особливий.

Є в Михайла Михайлюка низка автобіографічних творів, у яких він з особливим пієтетом говорить про місця дитинства і юності, своїх рідних і земляків, дякуючи їм за найвищу і найавторитетнішу у світі школу – життєву науку. Там, на Руснаках, у передмісті старовинного Серета, де він з'явився на світ Божий 1 жовтня 1940 р., проживали українці. Там він зріднився з українською мовою, бо вона, за його ж зізнанням, була в генах його роду¹. Адже “в місті Сереті та його пригородах (Троїца, Татарщина, Руйна) волохи говорили по-волоськи, євреї – “по-жидівськи”, німці – по-німецьки, поляки – по-польськи, та майже всі вони знали “по-руськи” (тобто по-українськи. – В. А.), бо нас було більше”².

Світоглядно-ціннісні орієнтири Михайла Михайлюка вироблялися в середовищі української громади Румунії, де сповідували вірність і відданість рідній мові, культурі, народним традиціям. Багатонаціональний Серет, знаменитий своєю історією і багатьма пам'ятками старовини, випромінював особливу духовну ауру, нагадуючи і про славні діла українців: до Першої світової війни тут діяли філії “Руської Бесіди” та “Української Школи”, функціонувала українська бурса, тут у 1909 – 1918 рр. працював відомий український письменник і громадсько-культурний діяч, педагог і бургомістр Сильвестр Яричевський.

Та найбільше для становлення особистості письменника дала родина, в якій глибоко шанували Закон Божий і працю, прививали дітям найвищі людські чесноти, вміння цінувати своє, рідне.

Батько письменника – Ілля (Ілько) Михайлюк (1889 – 1982) – походив з багатодітної бідної родини, підлітком наймитував у багатіїв, важкою працею добився певних статків і невдовзі став поважним господарем. Під час Першої світової війни зазнав поранення і як австрійський вояк потрапив у російський полон. Лікувався в Москві, а відтак опинився в середньоазійській пустелі,

де в надзвичайно важких кліматичних умовах і голоді зумів вижити тільки тому, що відмовився від вживання соленої риби, яку привозили у величезних бочках і від якої масово гинули полонені. Допомогло і те, що володів кількома мовами – українською, німецькою, польською, румунською і російською – і його нерідко брали за “переводчика” (перекладача), коли допитували полонених, за що офіцери платили йому кілька копійок. На ті гроші купував трохи цукру, чаю, хліба і цим підтримував фізичні сили. Додому повернувся з підірваним здоров'ям, але з надією на життя. Через поранену ногу, в якій навечно засіла куля і яку не зуміли витягти хірурги, не міг працювати коло поля, а значить, на його превеликий жаль, посправжньому не відчував одвічної хліборобської радості – ходити босоніж за плугом чи складати в

Друзі - учні VII класу

Михайло Михайлюк (зліва) та Георгій Кожокар

снопи скошений хліб. “Та куля, – оповість згодом син-письменник, – повела тата в полон, носила світами сім років, надовго прикувала до ліжка у військових госпіталях, зробила інвалідом з ногою, що не згиналася в коліні і весь час нила та гноїлась. Через ту кулю батько роззувався тільки на ніч, ще з-перед війни не відчув під своїми підшвами теплу землю свіжої борозни, шовковий дотик трави або колючу стерню”³.

Але Ілько Михайлюк був завзятої вдачі, він не спасував перед недугою і ніколи не вважав себе німецьким. Оговтавшись після тяжкого полону й тривалої розлуки з рідним краєм, він швидко навчився

мулярського ремесла, будував хати, а ще виробляв кам'яні (з бетону) хрести, чим прославився на всю округу. Його перша дружина померла молодою, залишивши сиротами четверо дітей. Тому змушений був одружитися вдруге, взявши шлюб із Єленою Бойчук (1917 – 2000), дівчиною з убогої родини.

Родина Михайлюків, яка складалася з десяти душ (у Ілька та Єлени народилося також четверо дітей, серед них – і Михайло другим), жила небідно, володіючи п'ятьма фальчами⁴ землі. Поле щедро родило, що давало змогу доглядати коня, корову, овець, свиней, домашню птицю. Старші діти працювали коло землі, менші пасли овець, батько заробляв муляркою і хрестами, мати поралася по господарству.

Перші життєві враження малого Михайла припадають на воєнний час – літаки з червоними зірками або чорними хрестами в небі над їхньою хатою, що мало не чіпляли верхівок старих ялиць, гармати в саду серед яблунь і слив, евакуація за наказом солдатів, смерть страченого на шибениці, самогубство пришельця, яке сталося з вини односельчан. Та друга смерть – загибель чоловіка, котрого зачинили в дзвіниці, щоб не спровокувати військової атаки, як зізнається письменник, переслідуватиме його безперестанку: “Вона заставить постійно замислюватися над крихіткою істоти, що зветься людиною, над її добротою і водночас сліпою жорстокістю до свого ближнього, над тим, що ніхто не має права легковажити людським життям, брати на себе злочин людинобвбивства. Посадить в його душі відразу до несправедливості і зловживання силою, болісне співчуття до скривджених і, може, парадоксально, зміцнить його віру у людську доброту”⁵.

Змалку, як і всі діти Михайлюків, Михайло прилучався до праці: пас овець, а підрісши, дуже прив'язався до землеробства – орав з найстаршим братом Іваном, якого вдома кликали Янцьом, жнивував, а також допомагав батькові коло мулярки й виготовлення надгробних плит і цоколів на єврейському цвинтарі.

До школи Михайло пішов не в сім, а у вісім років, бо через великий голод вдався малим ростом. Проте шестилітнім уже знав читати й писати. Ту науку засвоїв від двох старших сестер, з якими

при світлі газової лампи і собі готував їхні уроки. Тому його, своєрідного “вундеркінда”, який знав і арифметику, хотіли одразу перевести до другого чи навіть третього класу. “Та я затявся – не підю! – не без гумору писатиме згодом Михайло Михайлюк. – Затявся, бо мої руснацькі хлопці, з якими я пас вівці, бив м'яча, ходив купатися в річці Серет, пригрозили: “Підеш – то нарікай на себе! Відлучимо твої вівці від наших, на толоку бити “свинки” (м'яча) тобі – зась,

**Михайло Михайлюк
на порозі дорослого життя**

а прийдеш купатися, то стільки води глигнеш, що черево тобі стане, як бубон!” <...> Отак і зостався у першому класі”⁶. Однак читати книги, улюбленого його заняття, не вдалося заборонити нікому. Бувало, на пасовиську забував про все на світі, заглибившись у книжку. А вівці, збившись у гурт, пощипували траву неподалік і не розбігалися, терпляче чекаючи, коли їхній пастух-бібліофіл дістане з торбини припасені для них ласощі – яблука і хліб.

Після завершення Другої світової війни румунський уряд узяв курс на демократичне розв'язання національного питання. У місцевостях, де компактно проживали національні меншини, відкривалися школи і ліцеї з рідною

мовою навчання. На основі закону 1948 року про реформування народної освіти запроваджувалося обов'язкове початкове та неповне середнє навчання рідною мовою, яке охоплювало сім років. “Хоча, – як відзначає Т. Рендюк, – за своєю формою нова система освіти в Румунії багато в чому копіювала радянську модель, по суті вона дала позитивний результат. Практично в усіх населених пунктах, де проживали українці, – від великих сіл до маленьких гірських хуторів – були засновані українські школи”⁷. З цього погляду Михайлові не зовсім пощастило. У першому класі він змушений був навчатися по-румунськи, а згодом, коли “руських” (так у Сереті називали українців) перевели до українського класу, почав вивчати “дивну” для нього мову – українську літературну, в якій не розумів багатьох слів. Ще й досі, приміром, сидить у пам'яті випадок зі словами “вантажити” і “розвантажити”, коли, як знав тоді, віз можна наладовувати і розладовувати. Та завдяки чудовим наставникам Ярині та Олександрю Орлецьким, що, як і багато інших учителів, були втікачами з Північної Буковини, яка 1940 року

МИХАЙЛО МИХАЙЛЮК: *На життєвих перевалах*

відійшла до Радянського Союзу, швидко засвоїв норми української літературної мови.

Навчання давалося Михайлові легко. Деякі труднощі виникали хіба що з математику. На уроках Хризанта Яцикевича та Івана Кирстюка зацікавився історією, і це захоплення з роками не згасло, навіть мріяв вступати на історичний факультет.

Важке повоєнне дитинство дарувало і свої радощі. Приміром, невимовно великим щастям для Михайлика було осідлати коня Ваську і пуститися в галоп толокою. Але Васька «був норовистий і лінивий, в упряжі, тим більше в плузі, ходив неохоче, він удався якийсь панський, небаченої в нашій околиці масті. Васька понад усе любив, коли я водив його на зелену пашу, купав у річці, і тільки деколи дозволяв осідлати себе – раптом зупиниться на скаку, і ти полетиш через його голову, бахнешся на землю, як гарбуз. Правда, такі штуки витворяв він лише на пасовиську чи в полі, ніколи на твердій дорозі, наче знав, що, упавши на ній, я можу покалічитися»⁸.

Безліч розваг дарувала дітлахам зима. На Святий вечір галаслива малеча стихала в побожному очікуванні коляди, смачних наїдків і щедрих гостинців. Від хати до хати рушали на Руснаках різдвяні гурти малих колядників і під супровід Михайлового бугая⁹ славили народження Сина Божого, віншували із святами господарів, бажали їм здоров'я й достатку. А коли наставав Великдень, батьки справляли обнови, що додавало піднесеного настрою і винахідливості у святкових іграх, як, приміром, цоканні писанками чи салютуванні саморобними «стрільбами». «Таки гарно, – зазначатиме письменник у своїх мемуарах, – забавлялися ми на Великдень, тому не даремно психологи кажуть, що з дитинства людина запам'ятовує найпривабливіші моменти – ігри, всілякі веселі чи незвичайні пригоди, всілякі витівки, а не сумні трафунки. Час, про який розповідаю, був скрутний, часто голодний і холодний, дитинство наше було босоноге, проте незабутнє»¹⁰.

Один із перших найсвітліших спогадів малого Михайла – гостини в бабки й діда, які мешкали на протилежному куті Руснаків у хаті, де народилася його мама. Те місце, у видолінку за потоком, де вузькі і стрімкі вулички не давали розминутися двом фірам, зовні, може, нічим особливим не вирізнялося, проте завше манило лагідністю бабусі.

Її привітність, здавалося, передалася і довколишнім пагорбам – «надвечір'я тут заколисувалися гудінням жорен, запах свіжої, крупнозмеленої кукурудзяної муки змішувався з пахучим гіркуватим димом, що просочувався з кожної шпарини дахів без коминів, від чого смеркання набувало чарівності маленького людського щастя»¹¹. А на сусідській столі торохтливим клекотом озивалися бузьки. Тоді бабуся з полегкістю хрестилася, бо коли святі птахи у своєму гнізді, лихо обминатиме дім.

Закінчивши семирічку з дипломом, Михайло вступив до Серетського українського ліцею, в якому директорував Богдан Яричевський, син відомого письменника. Навчався добре, був «блискучим» з української мови і літератури, історії, географії, але інколи підводила математика, якій приділяв менше уваги, бо, за його розумінням, в порівнянні з нудним розв'язуванням задач непомірно більшу користь приносить читання книг. Ліцей мав багату українську бібліотеку, то й читацький вибір був великим.

**Михайло Михайлюк (стоїть перший зліва)
з колегами - учнями Серетського ліцею**

Українська класика, а особливо твори на воєнні й партизанські теми стали улюбленою лектурою Михайла. Читав із великою насолодою, наївно вірячи в благородність радянської армії-«визволительки». Цілком можливо, це сталося тому, що 1944 року на постій у Михайлюків зупинилися радянські солдати, які до господарів-українців, а особливо до дітей, ставилися дуже добре.

Тож радянська література полонила Михайла, який тоді не розумів її фальшивого пафосу. Але

водночас це захоплення допомогло йому ґрунтовно оволодіти українською літературною мовою, знанням якої здивував навіть Магдалену Ласло, тоді ще молоду викладачку Бухарестського університету, що як голова комісії з іспитів на атестат зрілості прибула до Серетського ліцею. Саме вона остаточно вплинула на фаховий вибір юнака, переконавши його вступати на українську філологію.

У ліцеї Михайло приятелював із Василем Климом, у майбутньому талановитим прозаїком, але школярем він писав вірші і як «класний поет» мав пошану серед колег, а вчителі-словесники пророкували йому літературну славу. В одному класі з Михайлом навчалися також Віктор Кідеша та Іван Серединчук, які згодом почали виступати під літературними псевдонімами Василя Крикуна та Івана Непогоди. Тепер можна з певністю сказати, що Серетський ліцей так чи інакше благотворно впливав на поповнення лав українських письменників Румунії. Шкода, що з приходом режиму Чаушеску цей процес безповоротно зупинився, так і не набравши повних обертів.

Отже, з любові до рідної літератури і словесності загалом, захочений Магдаленою Ласло, 1959 року Михайло Михайлюк успішно склав вступні іспити на українську філологію Бухарестського університету. Разом з ним студентами стали також Віктор Кідеша та Іван Серединчук, але, на жаль, Василь Клим через

матеріальну скруту, бо згоріла родинна хата, не зміг тоді вступати до університету.

(Далі буде)

¹ Див.: Михайлюк М. Хто я такий, або Перше моє українське речення // Михайло Михайлюк. Заглухлий дзвін. – Бухарест: RCR Editorial, 2014. – С. 270.

² Там само, с. 268.

³ Михайлюк М. Не вір крику нічного птаха: Роман / Михайло Михайлюк. – Бухарест: Критеріон, 1981. – С. 20 – 21.

⁴ Фальча – міра площі, що дорівнює близько 1,43 га.

⁵ Михайлюк М. Не вір крику нічного птаха: Роман / Михайло Михайлюк. – Бухарест: Критеріон, 1981. – С. 50 – 51.

⁶ Михайлюк М. Задавні буковинські трафунки / Михайло Михайлюк // Наш голос. – 2015. – № 250 (Квітень). – С. 27.

⁷ Рендюк Т. Українці Румунії: національно-культурне життя та взаємовідносини з владою / Т. Г. Рендюк. – К.: Інститут історії України НАН України, 2010. – С. 56 – 57.

⁸ Михайлюк М. Міст без поруччя: Роман / Михайло Михайлюк. – Букурешти: Критеріон, 1988. – С. 64.

⁹ Бугай – акомпануючий музичний інструмент, який за тембром нагадує ревіння бугая.

¹⁰ Михайлюк М. Великдень мого дитинства / Михайло Михайлюк // Український вісник. – 2014. – № 7-8 (Квітень). – С. 7.

¹¹ Михайлюк М. Не вір крику нічного птаха: Роман / Михайло Михайлюк. – Бухарест: Критеріон, 1981. – С. 19.

ПОДВИЖНИКИ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ ПІСНІ

(Продовження з 17 с.)

Чи не найулюбленішим жанром всіх українців є жартівливі пісні, які підбадьорювали пригноблений народ, обездолений неволею-недолею. В них часто звучать здорові жарти про кума і куму, тещу і тещу, багатих та убогих, про лінивих, горбатих, нерозумних тощо.

Останній розділ збірника «Пісні літературного походження» містить авторські пісні, чітко визначені із безлічі народних пісень. Сюди увійшли такі шедеври як «Іхав козак за Дунай» Семена Климовського, «Тече вода з-під явора» та «Вітре буйний» Тараса Шевченка, «Стоїть явір над водою» Гулака-Артемівського, «Ой горе тій чайці» Івана Мазепи тощо.

Автори-упорядники сподіваються, що багатство і різноманітність жанрів, тематики та мелодики пісень Придунав'я зібраних у даному пісеннику буде зберігатися і передаватися із покоління в

покоління українського роду протягом віків.

Співупорядник-краєзнавець і фольклорист Іван Кідешук щиро завдячує Союзу Українців Румунії за фінансування цього унікального видання, а також Ананію Іванову, Дмитрові Черненку, Марії Карабін і всім носіям української пісні румунського та українського Придунав'я без яких не вдалося б скласти цей пісенник.

В свою чергу ми, мешканці Північної Буковини, зокрема міста Кіцманя, також щиро вдячні всім, хто прилучився до видання книги «Немає краю тихому Дунаю» і зокрема Вам, пане Іване Кідешук, за те, що дотримали слова і не забули про свого творчого побратима Кузьму Смеля і взяли від власну опіку упорядковані його фольклорні музичні записи та видали їх у Бухаресті.

Тож і надалі продовжуйте цю важливу подвижницьку справу як дослідника усної народної творчості, так і активного члена Української Асоціації письменників Західного регіону, громадсько-культурного діяча Південної Румунії. Творчих зажинків Вам, дорогий наш друже!

Михайло Гафія ТРАЙСТА

ОБРАЗ ТИМОФІЯ ХМЕЛЬНИЦЬКОГО В ПОЛЬСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ (II)

(Імагологічні студії)

(Продовження з № 256)

Польські історики та письменники, намагаючись представити політичні інтереси молдавського господаря Василя Лупу, не наділяють великої уваги його дочці домніці Руксандри та її почуттям, бо у їхніх творах перше місце займає польсько-козацький конфлікт.

Молдавський письменник Георгі Асакі трактує польсько-козацьке непримиренне супротивництво з відстані, яку імпонують возвеличення князя Дмитра Вишневецького та сина українського гетьмана Тиміша Хмельницького, які закохані до нестями в дочку молдавського господаря.

Інший румунський письменник, Богдан Петрічейку Хашдеу, так само, як і польський Броніслав Грабовський, змінюють план суперечки. В драматичному творі румунського письменника, Корибут (князь Дмитро Вишневецький) говорить образливі слова про українських козаків, в його репліках, впливає на поверхню гордість великого магната, а також і ненависть до народу, який повстав проти польської шляхти.

В своєму драматичному творі Броніслав Грабовський ще більш освітлює польсько-козацьке протистояння, яке впливає весь час на дію героїв. Гетьман Марцін Калиновський висловлює загальну атмосферу, яка панувала серед польської аристократії після перемоги, яку здобув над ними український гетьман Богдан Хмельницький:

Нечисті сили вели Хміля
до тепер,
Перемагає скрізь...

але одночасно Калиновський переживає через те, що перемажець Хмельницький буде нав'язувати свою точку зору і в суперечці за руку домніці Руксандри.

Йозеф Брандт. Розмова біля криниці

З іншого боку, Тиміш докоряє польській аристократії за недоліки, з якими та вписалася в історію:

Прокляті ляхи!
Гордовиті, зарозумілі, піднімають гордо голову
І чоло вгору, настовбурчують вуса на вітер,
Чапля на шапці стоїть, мов хмари на небі
Збирає. Ніхто їм не взмозі допомогти.
Де немає голови, горе ногам!
Ні король вже не такий милосердний до них,
Воліє собаку, ніж польського шляхтича.

На думку професора Йоана Петріке, Грабовський, оцінюючи українських козаків, наближається до Людвіка Кубали та Генрика Санкевича. Важкі слова, які вживає Тиміш Хмельницький, козацькі пісні та їхня поведінка під час весілля не роблять честі козацтву та його гетьману.

Перед суперечкою між двома таборами, Руксандра залишається самотньою і безпомічною. Хашдеу відчув необхідність приділити домніці Руксандри більш активну роль. Через своє пожертвування, на яке погоджується завдяки патріотичним поривам, вона визначає себе, набуває контурів класичного персонажу з романтичними аспіраціями.

Г. С. СКОВОРОДА: ПІСНЯ 14-та – КОСМІЧНИЙ ВИМІР МУДРОСТІ

(Продовження з 15 с.)

Правдиву дорогу може вказати тільки Правда-Божа Мудрість, єдина пристань, до якої треба щоб вели «зіниці» людського духу. Розум людини, Богом наділений силою розрізняти добро і зло, здатний позбавити її, людину, від мирської «сіті», якщо вона живе/бореться в «бурнім» світі.

Замислившись над формою восьмої строфи – тільки чотири рядки, без коротшого п'ятого, який є в решті строф резонним завершенням думки – дійшов висновку, що цей катрен вказує, подібно інформаціям Верховної Мудрості, інший варіант позбавлення мирської «сіті»: **«Краще жити у пустині, / Зачинившись у ясині, / В безвісних місцях пробути, / Звабних голосів не чути»**. Брак п'ятого вірша свідчить про один із постулатів Сковороди, за котрим він вважає життя постійною боротьбою і засуджує анахоретське ставлення відносно суспільства, хоча і його засуджували недрузі у відчуженні від активного життя, всупереч твердженню самого мислителя, що його призначення є «гострити ножі, а не бути ножем» (див. байка «Оселка та Ніж»).

Остання строфа – це найкоротша і найпотужніша ода, присвячена людському розуму, основаному на Правді: **«Ти (розуме!) будь мені Геракл дбайливий, / Будь Йона прозорливий»**. Вона побудована за допомогою образно-інтуїтивного світосприйняття, основаного на двох символах, міфічному та біблійному. Розум може надати людині всі чесноти Геракла, якщо буде постійно прозрівати, як Йона, а це означає сягнути ступеня мудрості. Тільки розумом людина може побороти мирські пристрасті – **«Голови спали(ти) зміїні»** – та спасти себе із безвихідних, здавалося б, пригод: **«З китової блювотини / На кефу вискочить мені»**.

*

А найдоцільніше закінчення – в кількох афоризмах Сковороди:

- «Добрий розум робить легким будь-який спосіб життя».
- «Кожного вабить до себе своя пристрасть».
- «Розум завжди любить до чогось братися, коли він не матиме хорошого, то звертатиметься до поганого».
- «Тілом ми ніщо, але думкою щось, та ще й велике!»
- «Блаженство буде там, де є приборкання пристрастей, а не їхня відсутність».

На відміну від румунського письменника Грабовський залишає свою героїню в ролі пасивної жертви, в середовісних шаблонах жіночої долі, так само, як це робить і Генрик Санкевич у своєму романі «Вогнем і мечем». Руксандра одночасно стає жертвою політичного конфлікту між поляками та козаками, а також і жертвою амбіції свого батька.

Хороший політик під час миру, господар Молдавії підтримує свій трон золотом та величезним багатством, але коли нейтральність Молдавії не задовольняє ні козаків, ні поляків, його політика стає небезпечною для нього самого. До цього ще додється прага помсти боярина Георгія Штефана, якого Василь Лупу одружив зі своєю наложницею після того, як відмовив йому у руці своєї дочки.

Так само як і Дімітріє Болінтіняну, який побудував у своєму драматичному творі «Ștefan Gheorghe Vodă, sau „voi face Domniei tale ce ai făcut tu jurîniței mele“» інтригу, яка доказує скинення з трону завдяки помсті боярина Георгія Штефана, Грабовський буде інтригу на основі внутрішнього конфлікту та помсті боярина Штефана та його дружини над господарем, якого Мірон Костин звинувачує, що «брав собі у наложниці дівчат без дозволу їхніх батьків».

Демонічний персонаж Георгі Штефан, якого приваблює трон Молдавії, користується всіма внутрішніми та зовнішніми негараздами, які привели до трагічного кінця домніці Руксандри, стає великим інтригантом. Після Смерті Тиміша, під час облоги Сучави, Ірена, друга жінка Василя Лупу, обіцяє руку Руксандри козакові Федоренку, якщо той не здасться полякам і витримає до поки не прийде допомога від Хмельницького. Руксандра у розпачі кінчає життя самогубством. Разом з її смертю руйнується і надія її батька сісти знову на молдавський трон, а від розкішного господарювання та знаменитості чарівної домніці Руксандри залишається тільки сумний роздум над крихіткою долі, висловлений польським письменником у motto і наприкінці твору: «Людина є тільки іграшкою в руках Господа».

Примітка: даний уривок праці побудований за літературною статтею «Nunta cu bocete» професора Йоана Петріке, надрукований у збірнику „Confluențe culturale româno-polone”, Видавництво «Minerva», Бухарест, 1976.

Юрій ПАВЛИШ*Із циклу***«ПОПІЛ І РОЗМАЙ»**

Колишусь спокійністю
На гойдалці природи,
Пишаючись дійсністю
Однакової вроди.

Бувало тяжко на душі.
Тепер важкі терпіння.
Та відчуваю ще в глуші
Очей святі проміння...

Жіночі очі в серця гру
Стріляли, мов палили,
Що і сьогодні не зітруть
Старечих років схили.

Сьогодні, вчора, завтра в грі
Тупцюють біля мене,
Та час безжальністю збагрів
Єство моє зелене.

Ой очі, очі чорнії,
Оспівані усюди,
У кольорів гармонії
Уводите і в блуди.

Із вами легко в хвилі хвиль,
Та важко вас забути.
Летиш із ними сотні миль,
Буває й до отрути.

Не жду в житті винагород,
Хоч і вони не зайві,
Тому, можливо, в днях негод
Гою суцвіття мальви.

Чи признають, чи визнають
Моменти мою здібність,
Я вічно вірю в свою суть,
Бо дні мені всі рідні.

Я вже люблю і ворогів, –
Колись будуть і друзі,
І викинув всевічний гнів –
Котюзи по заслугі.

Ой, Боже, знаєш, почуття
У серці розділові,
Та все ж таки усі риття
Вже не в моїй основі.

Бувають дні від мачухи,
Як кажеться в народі.
Вони гіркі, вони сухі,
Почавшися у сході.

Та, як то нам казав Тарас,
Що все йде, все минає,
Снується неподільний час,
Єство його безкрає.

Громада з десятма людьми
Одного обирає,

Говорячи: без нього ми
Не дійдемо до краю.

Без нього радощі й жалі
Були б життя заплата,
Вони були би всі нулі,
Як без один десятка.

Живу щодня я кожний день,
Неначе то останній.
Утіх збирати повно жмень
Дають проміння ранні.

Але коли слабі воли
Й порожні всі кишені,
Буває, що подеколи
Вхоплю в обидві жмені.

Нечесності важкі слова,
Хай сказані і тихо,
Яка б не була їх брова,
Завжди ведуть до лиха.

Тому обдумані на них,
Лягають, наче камінь,
І необдуманості дих
Самітній чи то самий.

І почуття, і нерви їсть,
Але найбільше скромність
В душі і серці скрита злість –
Жива хамелеонність.

Не знаючи, чого й чому,
І де користувати,
Йому, – бува не одному, –
Спокійності без хати.

Михайло ВОЛОЩУК**Мої думи**

Піднялись мої думи вгору, вгору,
Піднялися на крилах моїх мрій,
Піднялися в цю осінню гарну пору,
Не боячись заметів, ні завій.

Не знаю, як це сталось в моїй хаті,
Це діло наче вийшло з різних див,
Міркую нині я в своїй кімнаті,
Чи не Господь зі сну їх розбудив?

Тепер у них уже нема спокою,
Шукають щось в небесній стороні,
А потім, де ходили ми з тобою,
Сліди знаходять наші золоті.

Вони не сплять, вони повсюди линуть,
Хоч би і тьма на їхню путь лягла,
Як бачу я, свій лет вони не кинуть,
Поки існує небо і земля.

Тому що моє серце не із криги,
Ані з металу, ані із води,
Люблю їх так, як українські книги,
Які дарують мудрості плоди.

Негостинська осінь

Вже падає листя з високих каштанів,
Вітри із півночі сердиті летять,
Вже холод виходить з-під хмар і туманів
І ворони чорні над полем кричать.

Дороги змокрили від тіні густої,
Жовтнева краса зникла з голих полів,
Лиш верби, мов моляться в млі до Святої,
Щоби віддалила дні бурі й снігів.

Запахла повсюди груднева тривога,
Тополі на березі моїм тремтять,
Відчули, що в віттях воскресла знемога,
Щоб від злих морозів себе захищать.

Й дубки у приліску малім посмутніли,
Мабуть, відчувають, що йдуть холода

Лелеки у теплі краї відлетіли.
Уже на порозі холодна зима.

В мить стала пуста черешнева долина,
Лиш віття, як струни на кобзі гудуть,
У сукню осінню вдяглась Негостина,
Це знак, що сади її скоро зітхнуть.

Розсуджую так: осінь – теж пора плінна,
Й дожджу до висновку так, як будь-хто,
Вона ж таки справді ні в чому не винна,
Ні в тому, що холод скував все село.

Тому я осінню пору розумію, –
Хіба вона хоче бурхливих вітрів?
Хіба вона хоче боротись з завієм
І впасти в безглуздя високих снігів?

Гадаю, я також на осінь похожий,
Вона сяє золотом в моїх роках,
Молюсь, щоб нас двох віковичний Син Божий
Тримав як дві лілії в своїх руках.

Надії

Вже в Негостині вечоріє,
Сад весь збирається до снів,
Дивлюсь, як небо червоніє
Під натиском буйних вітрів.

А тут хтозна з якої далі
Надії в мою суть зайшли,
Де їх подіти? Жду деталі,
А їх тут так багато є.

Іван КІДЕЩУК

І я був у Каневі...

– Незабутня подорож на Чернечу Гору і думи-роздуми про Тараса Шевченка –

*«Нема на світі України,
Немає другого Дніпра...»*

1. Кобзар – Шевченко – Україна

І я був у Каневі на могилі Тараса Шевченка! Це ж – сонячна Аркадія України та безсмертного Кобзаря, що живе у серцях українства цілого світу, світоч української нації і надія на її світле майбутнє.

Кобзар і Шевченко – слава України і слава всіх українців світу. Вони ж святині для кожного із нас! «Кобзар» – книга «єдиномислія» і «братолюбія», істинної любові на землі, книга правди й краси та волі, книга пророка на майбутню долю України, долю українців та всього людства, книга єдності і слави України:

*«Обніміться ж брати мої, –
І оживе добра слава,
Слава України.»*

Безсмертний «Кобзар» породив безсмертного Тараса Шевченка, Перебендю-Кобзаря українського народу, його апостола-просвітителя, співця долі-недолі, заповітника наших дум і мрій, Божественних повчань про долю і волю, віру у Бога та правду небесну, бо Кобзар – обранець небесний на землі все знає і все чує, і несе у люди:

*«Перебендя – старий, сліпий,
Хто його не знає,
Він усюди вештається
Та на кобзі грає,
А хто грає, того знають
І дякують люди.»
(...)
«То боже слово,
То серце по волі з Богом розмовля,
То серце щебече Господню славу.»*

В його серці і душі закарбована вся доля України, гетьманська слава і навколишній розпач таки тут «У нашій раї на землі» – пише Шевченко – «село обідране кругом» (П.С.). «Сади повсихали». «Людей закували/ Та й мордують... Ой, ой пани/ Пани християни!» (Сон – Гори мої) «І знову шкуру дерете/ З братів незрячих, гречкосіїв...» («І мертвим, і живим, і ненародженим»), або «Застукали сердешну волю/ Та й цькуємо. Лягло костями/ Людей муштрованих чимало» (Кавказ).

Шевченко запитується в Бога: «За кого ж ти розпі'явся,/ Христе, Сине Божий?», коли самі таки

християни на землі своїм браттям кайдани і лихо готують, «В раї пекло розвели»!!! («Як би ви знали паничі»). Немов Месії, голос Шевченка-Кобзаря просить, умоляє Бога, щоб жити по-християнськи на волі у рівноправ'ї і любові,

*«А всім нам вкупі на землі
Єдиномисліє подай
І братолюбіє пошли!»*

Серце Кобзаря виливає гірку правду – думи і мрії-надії, що в сльозах купаються, бо оплакують «Безталанну вдову» та «убиту Україну» («Сон – комедія»), за яку постраждав, як ніхто інший на світі, десятиліттям тяжкої каторги, рядовим солдатом у фортецях темені та в пустині – як мученик отой за віру в Бога, у свій народ та долю України, і ніщо його не зламало. Там в казематі народжується найсвітліший твір Тараса Шевченка «Садок вишневий коло хати», який уявляє Україну куточком раю на землі, де праця кипить, а в солов'їнім співі мати доглядає діток своїх. Туди з далекої пустині поет шле свої думи: «Думи мої, думи мої, Квіти мої, діти» до України-матері, щоб не тільки порадуватись та успокоїтись самому, а для того, щоб сіяти невмирущу любов до свого народу та свого рідного краю, щоб просвітити їх та показати їм велике минуле Гетьманщини та гірке сучасне, його велику надію на вільне та щасливе майбутнє, якого поет сподівався ціле своє життя.

Образ України-неньки та образи невинних, убогих малоросів-гречкосіїв є центральними в його поезії, малярстві та гравюрі, бо він народився «сином мужика», що став «велетнем у царстві духу», як назвав його Іван Франко, він був кріпаком, козачком у поміщика Енгельгардта і крадьки рисував, поки не вивчився на волі та став академіком гравюрі.

Тільки понад все Шевченко любив поезію – пісню, бо не випадково свої перші вірші і останні носять скромну назву «Кобзар», назва народного співця України. «Кобзар» Шевченка по слідах народних кобзарів Грицька, Вересая, Перебендя і ін. прославляє вперше своєю малоруською мовою – тобто українською – свій народ і свою Україну, їхню славу, думи та почуття.

Кобзар – це думи-пісні, легенди та балади – пісні, ядро життя і співуче серце України, серце й душа самого Шевченка, які, вливали в народ Боже Слово й Правду, щоб просвітити й пробудити його до ума, до волі, як це робив І. Котляревський, Григорій Квітка-Основ'яненко, Є. Гребінка та інші. Славним

попередникам поет присвячує щирі вірші і закликає врятувати сироту Україну:

*«Прилинь до мене хоч на одно слово
Та про Україну заспівай»
(«На вічну пам'ять Котляревському»),*

або:

*«Наша дума, наша пісня
Не вмре, не загине...
От де, люде, наша слава,
Слава України
Без золота, без каменю,
Без хитрої мови,
А голосна та правдива,
Як Господа слово.»*

(«До Основ'яненка»)

Отже, «Кобзар» 1840 р. – перша душевна монографія України, книга правди й любові, але й книга «огня і живого чувства глибокого», як назвав її таки того року, при появі, редактор журналу «Маяк» – «ПК» (Петро Корсаков), російський письменник, певний у тому, що його вірші знайдуть «щире серце/ і слово ласкаве»... «щирю правду/ А ще, може, й славу...» («Думи мої, думи мої»).

Вірші Т. Шевченка не є тільки пісні злиденного народу, пригнобленого Царською Імперією, це – огненні думи колишньої козацької України, уярмленої «братською» Росією, що купала в сльозах удов'їх, дівочих, материних і батькових з покоління в покоління замордований народ, створивши «море» гніву:

*«Всіх імператорів би стало
З дітьми і внуками втопить
.../
Не ріки – а море розлилось,
Огненне море! Слава! Слава!»*

(«Кавказ»)

Такий прямий виступ, характерний поезії «любові і протесту» (С. Яричевський), був причиною гострого, безжалісного царського вироку, щоб засудити Т. Шевченка на тяжку каторгу, в пустиню під суворим наглядом не писати і не малювати, щоб знищити поета фізично й душевно, тільки поет, недавній «невольник (...), признаний провідником, перворядним світилом української літератури (...), признаний за провідника цілого народу» (І. Франко, т. 28, с. 75-76). Вірні сини після його смерті відчували, і ми зараз тоже відчуваємо Т. Шевченка як найближнього із ближніх, незамінного брата, або старшого батька, поради якого слухаємо, шукаємо, щоб сповнити несповнені мрії його і наші мрії, мрії соборності і братської любові:

*«Обніміться ж, брати мої,
Молю вас, благаю!»*

На жаль, цього бажання не вистачає ніде на Україні, в українській діаспорі, ніде в світі: Забуваємо, що Ісус Новим Заповітом замінив закон Таліона Любов'ю

– любити свого ближнього, як самого себе, любити і ворога свого, щоб жити лише в любові.

Апостол Павло наполягає в Святім Письмі, що без любові у світі нічого немає, а український духовний світоч, поет-філософ Г. Сковорода тоже попереджує, що тільки істинна любов стає законом міжлюдської гармонії. Т. Шевченко вірний своїм духовним батькам, на основі вчення Нового Завіту заперімічує, що на його неньці-Україні не вистачає любові і єдиномислія, і тому засуджує зрадництво із сторони деяких славних синів свого народу на чолі з Богданом Хмельницьким, засуджує царську Росію, що закувала братній українській народ у кайдани (див. «І мертвим і живим і ненародженим...») і, як знаємо, в боротьбі за правду й волю свого народу жертвує своїм життям тільки щоб захистити свою батьківщину, її народ, свою національну історію і рідну культуру на рідній українській мові, доказуючи світу, що українці та їхня мова не є російський діалект, а Божа святиня, така ж красива, як усі мови світу, і нічим не є нижча ніж мова О. Пушкіна чи М. Лермонтова, або Міцкевича чи інших братських народів або народів світу.

Його палка любов і відданість до свого народу і краю майже не мають порівняння в світі, коли поет готовий захищати її спокують тяжкою перед самим Богом їхню долю, як Мойсей свій єврейський народ:

*«Я так її люблю
Мою Україну убогу,
Що прокляну самого Бога,
За нею душу погублю!»*

Т. Шевченко у своїм «Кобзарі» висловив найщиріші пориви душі і серця, свою синівську любов до рідної землі і своїх ближніх, поставив слово на сторожі рабів отих «німих», гостро засуджуючи винуватців, і пожертвувався за свій народ, за Правду та Волю з надією, що прийде той новий час очищення і відродження. Хто з українців читав і читає зараз «Кобзар», відчуває голос Правди, біль обездоленого українського народу, біль своїх предків і батьків, неспокій своєї крові, і тому «Кобзар» – книга Правди, Волі та Любові має своє почесне місце на столі в кожного українця поряд Святого Письма, бо в ній закарбована доля України, в ній віддзеркалюється кожний українець зі своїми предками разом, в ній наше минуле, сучасне і майбутнє, які, на жаль, ще не сповнились за бажанням поневоленого месника Тараса, в ній живуть надалі всі мрії-надії українців. Недаремно Аветік Ісаакіан вважав, що Україна – Шевченко, а Шевченко – Україна, тобто одне ціле, а це – безмежна любов українського народу до Шевченка і до України.

(Далі буде).

МАЙСТРИ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ПРОЗИ

СЕРГІЙ ГРАБАР:
«Я ЗАВЖДИ ХОТІВ БУТИ ПИСЬМЕННИКОМ, І СТАВ ЇМ»

Український письменник і перекладач Сергій Грабар народився 12 квітня 1954 року в Києві. «Де мені було ще народжуватися, коли тато й мама, діди й прадіди народилися в Києві», – говорить про себе письменник. Закінчив українське відділення філологічного факультету Київського державного педагогічного університету ім. Драгоманова.

Деякий час викладав у школі. Працював редактором у видавництві «Наукова думка», пізніше – упродовж 15 років – працював екскурсоводом в Києво-Печерській лаврі

«Саме Лавра змінила світогляд та внутрішнє самовідчуття. За її мурами я зрозумів сутність і правдивість духовного світу».

З лютого 2004 року працює заступником генерального директора Державного підприємства «Національна туристична організація», з 2005 року виконавчим директором Української будівельної асоціації, з 2011 року виконавчим директором Конфедерації Будівельників України, а з 2014 року директором з комунікаційних зв'язків КБУ.

Сергій Грабар є членом Видавничої ради видавництва «Ярославів Вал», членом Редакційної колегії часопису «Київ», також є автором статей і публіцистичних матеріалів з питань історії, культури, релігії, літератури та живопису. У 2011 входить до складу журі літературного конкурсу «Юне слово», а з лютого 2011 року стає членом Національної спілки письменників України.

«Але, де б я не працював, у мене було і залишається одне бажання: я завжди хотів бути письменником, і став їм. Мої твори перекладені 15-ма мовами світу, а окремі книжки вийшли у 7-ми країнах. В них завжди присутній Київ – місто мого натхнення!»

Сергій Грабар є автором поетичних збірок «Натхнення» (1999), «Пелюстки надії» (2002), «Твоє ім'я» (2004), а також книжок малої прози «Від першої особи» (2000), «Стан душі» (2004), «Сецесії» (2007), «Притчі» (2008), «Вибір» (2009),

«Кава Меланж» (2009), «Ремінісценції» (2011), книжки есеїстики «Метаморфози» (2010), «Три кольори спокуси» (2013), «Дзеркало» (2015), «Ритуал» (2015).

Лауреат літературних премій імені Івана Огієнка, імені Шахмара Акперзаде (Азербайджан), Міжнародної премії імені Юрія Долгорукого (Росія). Його твори перекладалися російською, хорватською, німецькою, азербайджанською, фарсі.

«Сергій Грабар – письменник з унікальним досвідом. Він не лише знає багато цікавого про старожитній і навіть достарожитній Київ, а й по-особливому відчуває атмосферу, дух Міста. А головне – так переконливо, художньо достовірно передає у своїх есеях-новелах цю атмосферу, що її відчуваємо та переживаємо й ми, читачі.» – пише на сайті LiveLib.

Пропонуємо читачам «Нашого голосу» оповідання Сергія Грабара «Щур».

Підготував
Михайло Гафія Трайста

Сергій ГРАБАР

ЩУР

(Оповідання)

Щур був старим. Старим і сивим. Скільки йому років, ніхто не знав. Але пережив він багато поколінь, і давно вже був – старим і сивим. Принаймні молодим його ніхто не пам'ятав.

Щур ішов підворіттям. Пахло свіжозвареним борщем, підгорілими шкварками і випрасуваною білизною. Раптом щур побачив хлопчика, що дивився на нього. Малюк перелякався і тремтів тим острахом, який буває тільки в дитинстві.

Щур посміхнувся до хлопчика, щоби заспокоїти його. Але від щурячої посмішки малюку стало ще страшніше. Він нахилився і підняв камінець.

«Зараз у мене жбурне», – подумав щур, але ходи не прискорив.

Він завжди ходив розмірено. Малюк підняв руку, але камінця не кинув. Щось зупинило його.

Він ще раз озирнувся до малюка. Той стояв з переповненими страхом очима.

II

Час був голодним, їжі не вистачало, то траплялися поодинокі випадки, коли щури нападали на людей. Це відбувалося швидше від безвиході, ніж від бажання спожити людського м'яса. Люди не любили щурів, боялися і нищили.

Коли, приперті з усіх боків, загнані до пастки тварини опинялися віч-на-віч з людьми, то першими на кривдників кидалися самки, захищаючи своїх дітей. За ними йшли щури-самці, а потім вже діти й немічні. А люди все нищили і нищили їх. Дерев'яними палицями, заточеною арматурою, просто камінням. Люди вважали себе мисливцями. Але схоже це було більше на криваву бійню.

Старий щур потрапляв до таких пасток кілька разів, але виходив з них вцілілим. Він був мудрим і не знав страху, який найчастіше й вів до смерті. Одного разу, будучи ще зовсім молодим, він ледь врятувався у подібній бійні. Виповз, із останніх сил волочачи своє тіло. Великий, з часом посинілий, від хвоста до шиї рубець нагадував про це. Подія трапилася давно. Ще не було цих будинків і цього лютого його серцю підворіття.

Саме тут він зустрів її – своє найбільше в житті кохання. Не те, щоби раніше у нього не було щурих. Були, звісно. Але тоді, при зустрічі, серце затріпотіло ранковим срібним дзвіночком.

Вона була не сама, з батьками. Але погляд, очі... Що то були за очі!.. Він тоді підійшов до них, хоча був значно старший, вмить влагодив справу, і далі вони пішли разом. А як могло бути інакше: він був найавторитетнішим серед щурів. Таким є і сьогодні.

Разом вони жили довго і щасливо. Але одного разу її не стало. А він залишився. Скільки йому років? Сто, двісті, а може, більше? Щур не знав...

III

Наступного дня щур ішов тим самим підворіттям і знову побачив хлопчика. Малий стояв, прихилившись спиною до стіни, щось міцно затиснувши в руці.

«Мабуть, прийшов мене вполювати», – подумав щур, але ходи не пришвидшив. Коли він підійшов до малого, той розімкнув руку і щось кинув на бруківку.

«Господи, що ж це я так зневірився в усьому», – перед ним лежав ще теплий від дитячої руки шматок хліба.

Щур повернув голову до малого. З очей сивим волоссям сповзала сльоза. «Не думав, що я колись розчулюся», – промайнула в голові.

Малий стояв, врісши в стіну, не зводячи очей зі щура. Він знову злякався, але був упевнений у свої чотири роки, що чинить гідно. Йому був симпатичний цей сивий, з великою подряпиною на боці, щур. Він твердо вирішив нікому нічого не говорити. Особливо дорослим.

Так тривало кілька місяців. Малий приходив до підворіття кожного дня. З'являвся щур. Малий годував його з руки, а той у знак подяки гладив маленьку руку довгим хвостом. Це була дивна дружба.

IV

Але одного разу малий не прийшов. Не було його наступного дня і за день. Щур занепокоївся, пішов до будинку, де жив хлопчик, проник до помешкання. Малюк лежав у лихоманці. В нього була висока температура. Він потребував ліків, меду, козячого жиру і гарячого молока. Про це говорили двоє дорослих в кімнаті (за своє довге життя щур навчився розуміти людську мову). А ще вони говорили про те, що знайти зараз всього цього неможливо. Бо скрута і ще щось, чого щур не розібрав.

Повернувшись до себе, щур зібрав щурячу раду і розповів, що йому треба, де знайти, як забрати і куди все притягнути. Звичайно, не всім це сподобалося, адже щури ненавиділи і боялися людей. Але сказати щось проти старого щура ніхто не наважувався.

Надвечір цього дня все потрібне було знайдено і притягнуто до дверей, де жив малий. Попискуючи і шарудячи хвостами, щури зникли через шпарини у підлозі.

«Знову щури. Цього тільки не вистачало. Зараз я їх – окропом», – почувся голос господині. Вона розлючено відчинила двері й зупинилася. На підлозі у чудернацьких пакетах лежала купа ліків, козячий жир, твердий мед і стояв дерев'яний мисник з молоком.

V

...Прошло кілька десятків років. Одного дня старий щур, як завжди, йшов підворіттям. Біля стіни стояв молодий чоловік. Коли щур порівнявся з ним, молодик присів і простягнув руку. На вже дорослій долоні лежав шматочок хліба.

«Ну, здрастуй, рятівнику!» – промовив чоловік.

Корнелій ІРОД

СПОГАДИ З ДАВНІХ ДОРІГ (V)

(Із циклу ПРОМАХИ)

(Продовження з № 256)

Рушаємо. Юліан Антонеску напереді біля водія, а та Паску позаду. Ми щойно виїхали з Бакеу, як Антонеску задрімав, приперся головою у побічне вікно і почав злегка й ритмічно сопіти. Зрештою, нема в цьому нічого незвичайного – відомо, що гладенькі завжди можуть заснути будь-де й будь-коли. А наша подорож була досить довгою і, доки доїхати до Сленіку Молдови, мали також проїжджати міста Онешти і Тиргу Окна. Юліан Антонеску слав майже всю дорогу, «німий» водій спокійно керував, а ми з Лауренцієм Паску то любувалися пейзажем, то час від часу заводили короткі коментарі у зв'язку з побаченим, але найбільше мовчали.

У Сленіку гостелюбно зустрів нас сам директор курорту, з чого я зрозумів, що Юліан Антонеску заздалегідь застеріг його про наш приїзд. Те, що відбулося потім, підтвердило моє припущення. Після короткої прогулянки і ще коротшого усного звіту про місцеву культурну діяльність, нас запросили на обід в один з ресторанів. Спершу кельнер приніс по стопці холодної абрикосової горілки і поставив перед кожним гарно надруковане меню.

– Я цокну з вами, – заявив Паску, – але пити не буду, через давні шлункові проблеми, – потім вчитуючись уважно у меню додав: – Зате із задоволенням їстиму, ось, бачу, є в них варений судак з картоплею.

– А бокальчик вина будете, товаришу інспектор? – настоював директор. – Бо, певне, знаєте таку мудрість: жива риба плаває у воді, а нежива – у вині!..

– Ані крапельки! На жаль, п'ю лише воду. А чув я, що у вас є води для шлункових недуг.

– Аякже! Є така вода, яку лікарі всім приписують.

– В такому разі, я цього «вина» питиму... – засміявся Паску.

– Але на смак вона трохи...

– А чи бачив хтось ліки хороші на смак? Досить того, що сприяють нашому здоров'ю. Дайте мені, будь ласка, тієї води і, може, наступного разу питиму і горілки, і вина, ге-ге-ге...

Після першої склянки тієї води Лауренцій Паску зауважив:

– А ця вода, бачу, погана не лише на смак, а ще й смердить... Та нічого, якщо вона – медикамент, – але далі він випив уже лише півсклянки.

Зараз таки після закінчення обіду, дякуючи директорів за гостинність, Юліан Антонеску сказав, що, на жаль, ми дуже квапимося, але не пояснив чому.

Причина поспіху виявилася трохи пізніше. Отож, засіли ми в «Москвич», кожен на своє попереднє місце, й поїхали. Невдовзі Юліан Антонеску припер голову й швидко таки заснув.

Мабуть, ми ледве проїхали перші кілька кілометрів, і Лауренцій Паску став неспокійно соватися, а тоді каже мені:

– Може, зупинитись нам трохи...

– Можна, – згодився я.

Паску продовжував безнадійно вертітися, ніби побоюювався чогось і нарешті майже зойкнув:

– Товаришу водій! Ой, а він глухий!.. Тов. президент! – штовхнув Паску плече Юліана Антонеску. – Скажіть цьому, нехай зупинить!

– Чому? – ледве проснувся Антонеску. – Доїдемо до Бакеу...

– Ні! – закричав Паску. – Уже хай зупинить!

Антонеску поставив руку на кермо і вказав водієві зупинити. Паску вискочив з машини й забіг у кукурудзу.

Юліан Антонеску зареготав, аж «Москвич» заколихався:

– Ця срачка, що напала на товариша інспектора, задержить його в кукурудзі щонайменше на півгодини. А може, треба було залишити, щоб пустив у штани – заробив він на таке! Якщо заблаглося йому мінеральної води, га-га-га... А ти, Дане, – сказав він шоферові, – будеш і далі «глухим», чуєш? Бо інакше...

Так покарав бакеуський президент Лауренція Паску за зловмисну його поведінку. Що не знав тоді Паску (і, можливо, ще ніхто), що лише через кілька місяців Юліана Антонеску призначать директором в ДККМ, тобто стане він нашим начальником. Але на щастя Лауренція Паску, Антонеску не був мстивою людиною і єдиною карою, яку зазнав Паску від нього, був лише отой пронос.

Ще того таки року Лауренцій Паску, наче гошило на нього, мав ще одну неприємну подорож.

Оскільки останнім часом він постійно скаржився, що його відрядження за кордон були тільки «поблизу», тобто в Болгарію та Угорщину, запропонували йому двотижневу «далеку» поїздку – в Демократичну Республіку В'єтнам. Спершу Паску незохотився (що правда, в плані нашого відділу була ще одна «далека» подорож, про яку він, певне, мріяв: у Канаду та США, але сказали йому, що туди поїде віце-президент...). Коли побачив, що зголошуються інші колеги їхати в дуже цікаву країну, де ще ніхто з нас не бував, врешті – хоч там війна – Паску згодився. Голді взявся зараз же

готувати необхідне для його поїздки, тобто замовити авіаквиток, повідомити Міністерство зовнішніх справ, що такого то дня потрібен буде паспорт Лауренція Паску, і насамперед документуватися самому у зв'язку з В'єтнамом (загальні дані про культуру, звичаї, клімат, харчування і – дуже головне – де йдуть бої) і аж потім зробити Лауренцієві Паску належний інструктаж.

На кілька днів перед його від'їздом деякі колеги, головню Матей Алексеску, з якого Паску постійно насміхався через те, що він ніби «занадто пестить свою Пуфіцу» (хоч вона на десять років старша від Матея...), «радив» Лауренцієві Паску, щоб був дуже уважний, що їсть у В'єтнамі, бо у них найпоширеніший м'ясний делікатес – це печеня з собачого м'яса. «А щоб те м'ясо було смачним, – каже Матей, що десь вичитав, – собак спершу батожать кілька годин». Радить також не дуже довго гуляти вулицями, щоб, не дай Боже, попала в нього якась блудна куля – в'єтнамська або американська, але це вже не має значення, чия та куля... «А перш за все – стережись собачого м'яса...»

Трохи знеохочений почутим і також прочитаним у газетах у зв'язку з війною між двома В'єтнамими, Паску завагався, але після того, як Голді пояснив йому, що в регіоні, куди їде він, нема ніяких боїв, більш-менш заспокоївся й таки поїхав, на лихо тим колегам, котрі заздрили йому.

Ще кілька днів після того можна було почути то одного, то іншого колегу запитуючись: «Що робить Паску у В'єтнамі? Чи все у нього гаразд?» А згодом забули про нього, заклопотаний кожен своїми службовими справами. Але після двох тижнів Міністерство зовнішніх справ повідомило в ДККМ сухо, безбарвно: «Через деякі проблеми здоров'я – нічого страшного – ваш делегат ще залишиться кілька днів у В'єтнамі».

– Це – дешевий привід, панове, тобто брехня! – засміявся Дан Теодореску. – Ніяких в нього проблем із здоров'ям нема. Я певний, що Паску попросив у В'єтнамі політичного притулку!..

Вдалих жарт швидко облетів увесь ДККМ.

Але через тиждень з'явився сам Паску. Худий, змарнілий, блідий. А Матей Алексеску зустрів його іронічно:

– Ану, товаришу, розкажи нам, як було тобі у В'єтнамі? Начальство уже підозрівало, що ти попросив у В'єтнамі політичного притулку... А собача печеня смачна? Бо поза як виглядаєш...

– Це одне слово і жбурну тебе з шостою поверху! – загорланів Паску загрозило, аж Алексеску ледве промирился:

– Не сердься, Лауренцію. Я ж пожартував...

– Без жартів! – він так тремтів, що ледве припалив

цигарку, жадно затягнувся кілька разів і тільки тоді заговорив, але не набагато спокійніше: – Почекайте день-два, розкажу про В'єтнам. Все одно мушу писати звіт, ні?

А Паску дійсно виглядав жалюгідно і ніби перестав злобно чіпатися всіх. Якийсь час ніхто вже не питав його нічого, і жартувати перестали колеги. Але інтерес наш зберігся, бо всім було цікаво знати, що з ним сталося у В'єтнамі.

Через кілька днів, одного ранку скликав Паску колег у своє бюро. Виглядав він уже помітно краще і видався більш говірливим.

– Сьогодні розкажу вам, – почав Паску, – як гостювалося мені у В'єтнамі, але з єдиною умовою: прошу не перебивати, головню дурними «астрономічними» жартами, – натиснув він на останні слова й подивився докірливо на Матея Алексеску (той був за фактом астрономом; через рік стане директором Бухарестської астрономічної обсерваторії).

– Добре, Лауренцію, слухаємо мовчки, – запевнив Дан Теодореску. – Але хочу, щоб ти знав, що всі ми турбувались твоїм здоров'ям, коли Міністерство зовнішніх справ...

– Та залиш це... – сказав незадоволено Паску. – Викладу зараз коротко головню дані моєї подорожі у Де Ре В'єтнам. Перш за все, мусите знати, що там страшна трагедія: злидні, голод, нестатки, словом – війна. І, незважаючи на це, мене прийняли радо і влаштували у чистий готель. На жаль, через війну, їм тепер не до культури – інші турботи зараз у них. А я, після кількох зустрічей з культпрацівниками, щоб здійснити так званий обмін досвідом, не мав чим гаяти час, у місто Ханой радили виходити рідко, бо увечері через воєнний стан заборонено, а вдень – то страшна спека, ще й задушливо вогка, то годинами ллє рясний дощ. І, само собою, я страх нудився, головню вечорами: нема нічого читати, а в номері радіоприймач весь час передає якісь безконечні промови, чи що, а між ними нявкає їхня музика. Можна здуріти! Ті два тижні здалися мені роками!

(Продовження на 35 с.)

Теодор ЦУРЕНКО

ОЧАРОВАНА УСМІШКА

(Уривок з роману)

(Продовження з № 256)

Потім всі троє насолоджувалися задоволенням, згадуючи подробиці, як дідусь Арсеній, відокремлюючи з пучки прутки, без жодних зусиль переламав їх, промовляючи:

– Так само станеться й з вами, якщо будете жити окремо, посвареними, необ'єднаними. Один безсилий, а в купі сила зростає, – повчав їх дідусь.

І ось, як у важкий і небезпечний час стали їм у пригоді поради дідуся Арсенія.

До кінця їм пощастило з багатим землевласником Людвігом Голдером, який в той час, між іншими грошовими прибутками, будував великий завод біля Чернівців у селі Маморниця для виробництва на великому промисловому рівні картопляного спирту, бо місцеві жителі вирощували картоплю на родючих полях Маморниці, Цуренів, Остриці та Молодії.

Завод він будував на основі угоди з австрійською владою, яка намагалась вивести із занепаду весь край, в якому він знаходився після австрійсько-російсько-турецької війни 1768-1775 років, відкрити доступ до європейської культури, ввести нові порядки, прогресивніші за минулі турецькі, у всіх сферах діяльності, в тому числі і в сільському господарстві – найважливішому для вчорашнього пригнобленого молдавського селянина. Завдяки цій цивілізаційній місії Буковинський Дукач – справжня континентальна колонія – увійшов до старої Австрійської Імперії під владу династії Габсбурзьких королів.

Брати погодилися з пропозицією Людвіга Голдера, бо він з самого початку запропонував їм, щоб всі троє працювали і жили разом, чого вони й бажали, а також і стабільний дохід протягом тривалого часу.

Подивившись один на іншого з братерською довірою, вони погодились.

Брати зісталися здивовані, коли після тривалої і докладної розмови з управляючим Голдера, який розмовляв по-українськи, про умови праці та житла, а також і про платню за працю, яку вони будуть виконувати для нового господаря, не підписали вже складений контракт, а були запрошені до їдальні, де їм подали обід.

Брати, звиклі з дому промовляти «Отче наш» кожного разу перед споживанням їжі, помолитись, після чого поїли все, що поставили перед ними. Мабуть, були дуже зголоднілими, – харчі, які взяли з дому, закінчились давно, залишилось лиш копчене

сало, а австрійських флоринів ще не заробили, щоб купити собі інших.

– Ну, а тепер і підпишемо контракт, – посміхнувся погід густими вусами управляючий.

– А чому ж ми не підписали його, коли домовлялись, він же лежав на столі? – запитав Михайло.

– В цьому і весь секрет, – зізнався з явним задоволенням управляючий. – Якщо б ви засиділись за столом, а ще й почали б балаканину, а ще були б попросили й по чарці, як це роблять багато з кандидатів на працю, ми б не підписали ніякого контракту.

Австрієць не дурний, знає, що робить. Всіх, котрі наймаються до нього, запрошує на безкоштовний обід – це спеціальне випробування, щоб одразу відсіяти лінивих, які багато торохкотять біля столу, і тих, що люблять заглядати в чарку, бо таким немає місця на великому та процвітаючому господарстві Людвіга Голдера.

– Оскільки ви пройшли успішно випробування, давайте підпишемо контракт і вирушимо в дорогу, бо на нас чекають десять верстов дороги каляскою.

Так і зробили.

Ідучи дорогою від Чернівців до цуренської митниці прямо через поля новою дорогою, шойно зробленою австрійцями, які вже не їздили старими поплутаними, грязними дорогами через Острицю та Цурени, молоді люди з Теофіполя, накінець добрались до Маморниці, де, переборюючи обіцянки та чекання, отримали працю.

ОДНОСЕЛЬЧАНИ

Початок виявився важким для молодих людей, новоприбулих з Галичини. На заводі Людвіга Голдера, де найнялися працювати, були суворі і досить важкі вимоги. Не легкими виявились і умови проживання, а до того не знали німецької мови, яка була офіційною в той час.

Але молоді люди, Михайло, Микола і Гаврило, будучи сильними і здоровими, пройшовши крізь різні важкі випробування та недоліки, подолали всі труднощі.

...Молоде життя має свої таїнства. Через короткий час брати, один за іншим, одружилися.

Першим відгуляв своє весілля Гаврило, який закохався в Катерину, спокійну і працюовиту дівчину з Маморниці, села, в якому вони оселилися, і молодий галичанин перейшов жити на господарство її батьків, тобто на її ґрунт.

Тесть Гаврила був одним з найліпших господарів села, мав велике і добре організоване господарство.

Але найбільшим його багатством була родюча, чорноземна, жирна, мов масло, царина, на якій щороку вирощував удосталь картоплі вищого сорту, привезеного аж з самої Австрії, для спиртного зоводу Людвіга Голдера, побудованого в центрі села, неподалік їхньої хати.

Поле Гаврилового тестя ширшало кавалок за кавалком, бо селяни продавали свої ділянки через убогість, або з інших причин, і так роками зіплені між собою ділянки починали від західного краю села, шириною в десять жердин, а довжиною, неосяжною оком, простягаючись вздовж потічка, який протікав зліва від них, і сягали Трьох могил, які стояли, непорушені ніким, відколи світ світом, на межі між селами Маморниця, Остриця і Молодія.

Ці Три могили виднілись зі всіх боків, нібито піднімали свої козацькі оселедці на верху найвищого в околиці пагорба. Їх було видно з Цуренів, Остриці і Молодії.

СПОГАДИ З ДАВНІХ ДОРІГ (V)

(Продовження з 33 с.)

За день до мого від'їзду з В'єтнаму перекладач Тай (не дуже добре говорив по-румунськи, але все одно ми розуміли один одного), отже Тай сказав, що з нагоди закінчення мого візиту заступник міністра культури запрошує мене на офіційний обід. Це мене трохи злякало, бо через вас за два тижні мого перебування у В'єтнамі їв я лише фрукти та рис, а хліба у них зовсім мало і в продажі таки нема.

– А фруктова дієта навіть дуже корисна для здоров'я... – сказав хтось.

– Бігме? – оگریзнувся Паску. – Побачив би я когось із вас змушеного їсти два тижні – вранці, на обід і увечері! – лише банани й мандарини, бо не було ні яблук, ні груш, ні слив!

– А міг ти також їсти без жодного ризику й сир...

– Серйозно? А де той сир знайти? Я просив вас не перебивати!

Алексеску сказав комусь тихо, але, мабуть, почув і Паску:

– Так, сир міг він їсти спокійно, бо від суки не надоять стільки молока, щоб було з чого ще й сир виготовляти...

Хтось пирхнув придушеним сміхом, але Лавренцій Паску помовчав трохи, потім продовжив:

– Іду, значить, на офіційний обід, бо що мав робити? У невеликій вітальні, на столі – повно апететних страв, а за столом – 5-6 усміхнених по-азіатськи осіб. Заступник міністра культури, теж усміхнений, привітав мене дружньо, як і в день мого приїзду, і вказав рукою сісти

Із нутроців найвищого пагорба, на верху якого простягались до неба оті Три могили, витікали три струмочки з чистою, мов сльоза, водою, неймовірно смачною для подорожнього чи спраглої худоби.

Найбільший потічок називався Руджіноаса, він служив межею між Цуренами й Острицею, в'ючись змійкою, ніс свої води, легко змішані з іржею, звідки і пішла його назва, до часто бурхливих від карпатських дощів хвиль Пруту.

Другий потічок протікав серединою села Маморниця, вливаючи свою прозору водицю у відому річку Кордун, а звідти – далі, до старого Пруту.

Третій потічок витікав з південного схилу горба з Трьома могилами, вимиваючи протягом тисячі років глибоке русло, яке перетинало село Молодія, на краю якого шумно вливалось у річку Дерелуй, яка опісля протікала крізь Острицю і вливалася у той самий Карпатський Прут.

(Далі буде).

**З румунської переклав
Михайло ТРАЙСТА**

біля нього. Сідаю, а з голоду в мої кишках нявкають і друкаться коти, у роті точиться слинка – не можу нічого їсти, бо боюся, а тому водно брехав: лікарі дозволяють мені лише фрукти. Але вітальну чарочку отієї їхньої рисової горілки не міг я все ж таки відмовити. Після горілки зголоднів я ще гірше, так що з'їв я булочку і гроно винограду, бо банани та мандарини так мені згидилися, що вже, мабуть, ніколи не буду таке їсти. Коротше, обід той був для мене страшною карою. Аж під кінець обіду подають десерт; у посріблених широких чашах був, гадав я, компот якихось фруктів; у рожевому сиропі плавали кульки, схожі на варення із зелених горіхів. Нехтую своєю строгою «дієтою» й накидаюся на десерт – фруктів мені дозволено, ні? Компот дуже смачний, а фрукти – я вгадав – навіть похрупували, як горіхи з варення. «Мянґ-мянґ-мянґ», – каже заступник міністра, а Тай переклав: питає, чи сподобався мені десерт. «Дуже! – відповідаю. – Просто чудовий!» Але не маю роботи і питаю, як готують той компот. «Мянґ-мянґ-мянґ», – звернувся міністр до офіціанта, а той до мене: «Мянґ-мянґ-мянґ», і Тай перекладає: «Для кількох осіб?». Я відповідаю, що для двох, для мене й моєї дружини. Тоді офіціант: «Мянґ-мянґ-мянґ». Тай перекладає: «Для двох осіб беруть двадцять голівок новонароджених щуренят...» Далі я вже не чув, бо раптом потемніло в моїх очах і я – гуп! – упав під стіл...

Тремтячими руками Паску припалив іншу цигарку. Затягнувся й закінчив:

– Потім повезли мене в лікарню. От і все. Задоволений, астроном? А варта й тобі відвідати В'єтнам зі своєю Пуфіцею та наїстися щурів...

Михайло-Гафія ТРАЙСТА

У НІЧ НА СВЯТОГО АНДРІЯ

(Новела)

(Продовження з № 256)

«А, ось як! Ні імен „шкідливих для нашого суспільства елементів“ ти не назвав, товаришу директор, то ж давай, викладай „ганебні діла товариша Барбу“», – але на мого здивування, директор не згадав про пригоду з жінкою інженера Кодрі, перескочив через цю «масеньку подію» і перейшов до інших моїх беззаконь.

– Та це ще не все! Товариш Барбу почав пропускати уроки, товариші! Що ви скажете на це?!

– Я пропуну спалити його на багатті, серед села! – випалив Андрій Маков'яну.

Всі пирснули веселим сміхом. Директор спочатку випулив очі, а опісля грізно кашлянув у кулак, що означало «припиніть сміх, тут обговорюються серйозні справи», і звернувся до Маков'яну:

– Тут не місце для таких фіглів, товаришу Маков'яну! Я вас мав за надійного товариша, на якого можна покластися будь-коли, а ви, ви, товаришу Маков'яну... – не знаходив підходящого слова директор.

Правду говорячи, мене теж здивував Андрій Маков'яну, здається, я помилився, коли думав про «надійного товариша», як про безхребетне творіння.

– Товариш Барбу працює над монографією села, і тут нема нічого дивного, що він відвідував цих людей і спустився в підвал, бо він зробив це все для документації.

– Так, так, точно, і коли горланив у корчмі та розбивав пляшки, то теж для документації робив це, скажіть, товаришу Маков'яну? Не заступайтесь за нього, бо знаю добре, що й ви десь колись любите...

– Та ні десь колись, товаришу директоре, я п'ю щоденно, але мене ще не везли п'яного в брудній тачці додому. Якщо хочете, то можемо обговорити й це, хто і скільки п'є!

– Ми зібрались тут обговорювати ситуацію товариша Барбу, не відволікайте нас від теми! Я отримав це завдання зверху, – показав пальцем на стелю червоний, мов рак, директор, – з повітового шкільного інспекторату, а ви, товаришу Барбу, за вашу негідну поведінку дасте відповідь перед комісією інспекторату. Товариш Мойсеску чекає вас у четвер, о дванадцятій годині!

– В четвер я не можу, товаришу директор, – зрадів я.

– Що ви, як собі дозволяєте?!

– Та так, я в четвер чергую біля телефону, товаришу директор!

– Вас замінить товариш Маков'яну, як видно він страх

любить допомагати своїм колегам і заступатися за них, – з великим задоволенням прогрюкав директор.

18.

Хоч і трапився цей несподіваний поворот, який звільняв мене від того, що стояло стільки часу кількою в боці, я відчував себе більш обтяженим. Beneficium accipere libertatem vendere est. А що мені було робити? Alea iacta est, якщо вже пішло на латину. Доля вибрала Андрія Маков'яну чергувати біля телефону в ніч на Святого Андрія. Він стане майбутньою жертвою прокляття. Мабуть, йому доведеться помирати замість мене, бо в ту ніч... Але я не міг нічого змінити. Alea iacta est! В мене не було жодного шансу, щоб хто-небудь з товаришів повірив мені, хоча докази лежали під їхнім носом. Я був впевнений в тому, що вони скоріше б викликали швидку допомогу і повезли мене до психіатричної клініки, ніж би вислухали до кінця і перевірили всі ті некрологи з колекції журналу «Для соціалізму».

Але я просто не міг іти до Повітового шкільного інспекторату і залишити Андрія Маков'яну на поталу та наглу смерть. Я повинен був попередити його, і таким чином в середу вечором постукав у двері його квартири.

– О, моншер, бач, як воно буває, не хотів добровільно дати мені дві пляшки «Тріпле сек», а тепер примусить тебе товариш директор, ха-ха-ха! – розсміявся Маков'яну.

– Та заходь, заходь, не стій на порозі!

– Нам треба поговорити...

– А я думав, що ми нап'ємось, ха-ха-ха! Знаєш, чому тобі так пощастило, моншер?

– Не вгадаю, – сумно відповів я, бо в ситуації, в якій знаходився, не вважав, що мені пощастило.

– Тому пощастило тобі, моншер, бо й сам товариш директор трахає її.

– Кого?.. – почав я вдавати з себе дурня, хоча дуже добре знав, куди гне Маков'яну.

– Ха-ха-ха, тепер, здається, ви з товаришем директором рідня, ха-ха-ха, і не тільки з ним...

– А ти звідки...

– Звідки, не звідки, я теж дружу з лісорубами. Дмитро сказав. Він повів тебе до неї, тобі захотілось баби, а він не смів тебе повести до простої селянки і тому повів тебе до пані, пардон, до товаришки «індженерки» Іляни, так її називають лісоруби.

– А директор?

– Звідки знає?

– Так.

– Можливо, від котрогось із сторожів лісокомбінату, вони ж його люди, я впевнений, що слідкують за тобою, відколи ти переступив через поріг Бандерчукової хати, за ним теж слідкують і доносять товаришеві директору, до речі, він – орган секуритету.

– Надіюсь, все виясниться завтра.

– З Мойсеском? – здивувався Маков'яну з моєї наївності.

– Так, з Мойсеском.

– Ліпше б поспробував з Балаамовою ослицею.

– Слухай, Андрію, я прийшов, щоб ми говорили про те, що трапляється в замку кожного разу, коли ніч Святого Андрія припадає з четверга на п'ятницю.

– Вип'ємо по чарці водки? – запитав Андрій, незважаючи на те, що я намагався казати йому.

– Андрію, я ж...

– В мене польська «Зубрівка».

– Андрію...

– Тільки не питай, звідки я роздобув її, бо не скажу, – продовжував гру Андрій.

– Ну, то ж ліпше мені поговорити з Балаамовою ослицею, – продовжив і я його гру.

– То ж вип'єш?

– Не буду!

– Тоді позволь провести тебе, бо я...

– Можеж замовкнути, до дідька, бодай на хвилину і вислухати мене? – розсердився я.

– Не можу, не хочу, і часу не вистачає, бо до мене має надійти дамочка, – тручав мене Андрій до дверей, які відчинились без того, щоб у них хтось постукав і на порозі появилася «товаришка інженерка».

Я пройшов повз неї з похиленою головою і ледь бовкнув «добридень», а Маков'яну шепнув мені на вухо перед тим, як закрити двері:

– А, що, моншер, думав що тільки ти?..

Маков'яну виграв, але я надіявся, що Мойсеску не затримає мене до ночі в повітовому інспектораті і я вспію на «чотирьку», як в селі називали автобус, що вирушав з міста о четвертій годині. Якщо так, то о восьмій я вже буду вдома, візьму пляшку горілки і проведемо разом з Маков'яну ніч на Святого Андрія, до речі це ж день, або ліпше сказати, ніч його іменин. Така думка трохи заспокоїла мене, а про товариша Маков'яну... до сраки мені його слова.

Відразу на душі стало веселіше, бо пригадав собі нашого капрала Мітю, який у перші дні моєї військової служби гримнув на мене через те, що я не був уважним на його слова:

«Тобі, внуче, до сраки мої слова!»

«Та ні, товаришу капрал», – відповів я.

«Ось як, тобі навіть ні до сраки мої слова!», – нібито сердився капрал.

«Та ні, якраз до сраки, товаришу капрал», – відповів я, на радість моїм камарадам, які після здорового реготу,

трохи не віддали разом зі мною Богові душу через муштру капрала.

«Ну, до чого тобі мої слова, внуче?», – спокійно запитав мене знову.

«До душі, товаришу капрал!» – відповів я.

«Ти – розумний пацан! Завжди відповідай так...»

* * *

«Коли на те піде, то й серед битого шляху поламаєшся», – часто говорив дідусь. Даремно я планував піти в четвер до міста, о дванадцятій годині стояти струнко перед товаришем Мойсеску у його кабінеті і отримати доброго прочухана. Мені він вже й причувався і прививався:

«Товариші, не забувайте, що ви комуністи, товариші!.. Ваша роль, роль вихователя – підготувати нове покоління робітників, землеробів та інтелігентів, які з великою честю допоможуть будувати світле майбутнє нашої батьківщини, товариші!.. Але в той же час ваша роль, товариші, полягає і у віддаленні батьків ваших учнів не тільки від церкви, бо як говорить товариш Маркс: «Релігія – це опіум для народу», а також і від всяких вірувань, звичаїв, традицій та забобонів, які наближають їх до середньовіччя. Ваш обов'язок, товариші, просвітити і уточнити, що єдиний спосіб, який робить людину вільною і щасливою – це шлях соціалізму!..»

А ось, дивись на мене: сиджу собі гарненько в тепленькому ліжку з чашкою кави і думаю, чи завтра в цей час зможу сидіти саме так. Що зробиш, від долі конем не втечеш.

Колись, в поїзді, я чув цікаву історію, яка трапилася з одним лісорубом, якому стара ворожка навіщувала, що помре від дерева, саме в день свого сорокаріччя. «Тебе вб'є дерево, небоже!», – мовила ворожка. Бідний лісоруб, багато років прожив зі страхом в душі, бо давно люди вірили у те, що віщували ворожки, а в день свого сорокаріччя вирішив не виходити з хати. «Ну, побачимо, як мене вб'є дерево в ліжку?», – сказав і ліг собі під жердкою з одягом. Та не встиг заснути, як жердка впала на нього, вдарила по голові і приколосала його назавжди. Так що даремно... Якщо мені суджено померти в ніч на Святого Андрія, то смерть мене знайде і в мишачій норі.

Я приготувався душевно до зустрічі з товаришем Мойсеску, надів на ліву ногу навиворіт шкарпетку, коли виходив з хати ступив правою ногою через поріг, остерігався, щоб мені не перейшла дорогу чорна кішка, чи жінка з порожнім відром, а то дивись автобус з міста не прибув.

«Шляк би його трафив!», – сердились робітники, повертаючись додому, а сторож Сільської ради, якому подзвонили з автобази, що автобуса сьогодні не буде, невинно здвигав плечима і пояснював: «Сніжило цілу ніч...»

(Далі буде).

Осінній вечір знизує плечима

Слова Ярослава КАМІНЕЦЬКОГО

Музика Юрія ПАРАЩИНЦЯ

Moderato

Voice

Ritornello

Voice

О - сін - ній ве - чір
Із да - ли - чі - ні
Га - ня - є ві - тер

зни - зу - є пле - чи - ма: Ще пе - ред - час - ний па - до - лист о -
стих - лий спо - мин зли - не: Ко - лись я сло - во до - ко - ру ска -
бу - ри - ми ро - ва - ми По - жух - лі рещт - ки зня - тих з лі - ту

цей. ...Що ж, до - лень - ка - роз - луч - ни - ця нав - чи - ла
зав, І до сьо - год - ні чис - та, мов ро - си - на,
шат. Ви - со - ко - ніж - но - див - ни - ми сло - ва - ми

Тво - є чи - та - ти у згад - ках ли - це.
Тво - я до ме - не сві - тить - ся сльо - за.
Мо - я на те - бе мо - лить - ся ду - ша.

Що ж, до - лень - ка роз - луч - ни - ця нав - чи - ла Тво - є чи - та - ти
І до сьо - год - ні чис - та, мов ро - си - на, Тво - я до ме - не
Ви - со - ко - ніж - но - див - ни - ми сло - ва - ми Мо - я на те - бе

у згад - ках ли - це.
сві - тить - ся сльо - за.
мо - лить - ся ду - ша.

1. Осінній вечір знизує плечима:
Ще передчасний падолист оцей.
Що ж, доленька-розлучниця навчила
Твоє читати у згадках лице.
2. Із далечіні стихлий спомин злине:
Колись я слово докору сказав, -
І до сьогодні чиста, мов росина,
Твоя до мене світиться сльоза.

3. Ганяє вітер бурими ровами
Пожухлі рештки знятих з лісу шат.
Високо-ніжно-дивними словами
Моя на тебе молиться душа.

Догорають поліна в печі

Слова Івана ФРАНКА

Музика Івана ЛІБЕРА

Непоспішаючи

1. До - го - ра - ють по - лі - на в пе - чі,
ли ж то той жар до - го - рить,
чуть і бу - шу - ють во - ни!
ро - тись за прав - ду го - тов,

По - пе - лі - є чер - во - на - я грань...
Що я - трить - ся у сер - ці ме - ні?
Гри - зе ду - шу й мо - ро - зить ну - да!
Рад за во - лю про - лить сво - ю кров,

У за - ду - мі си - джу я вно - чі І ду -
І чи ско - ро - то го - ре зга - сить В мо - їм
Кров ки - пить, і ну - тро все в вог - ні - Вко - ло ж
Та з со - бо - ю са - мим у вій - ні Не про -

1.
мок сну - ю чор - ну - ю ткань. У за -
міз - ку дум - ки ог - ня - ні? І чи
мур і не - во - ля блі - да. Кров ки -
сто - я - ти дов - го ме - ні. Та з со -

2, 4. 3.

чор - ну - ю ткань. 2. І ко -
ки ог - ня - ні? 3. Ох, пе -
во - ля блі - да. 4. Я бо -
дов - го ме - ні.

Дітячі сторінки

Василь ДОВГИЙ

ЧАРІВНИЙ ТОПІРЕЦЬ

П'єса-казка на одну дію

(Продовження з № 256)

КАРТИНА СЬОМА

Під величезною скелею біля багаття сидять Іванко і Чугайстрик.

Іванко (плаче): Третій тиждень йдемо. А все ніби стоїмо на місці.

Чугайстрик: Ні, Іванку, вже недалеко... Ти здобудеш чарівного топірця, Іванку. І Мольфара поборемо... Вір мені... Чия відвага, того й перевага!

Раптом почувся стогін.

Чугайстрик (злякано відскакує): Ой, А що це?

Іванко: Хтось наче стогне... (Наслухає). Просить допомогти хтось...

Прожектор висвітлює защемленого між гіллям могутнього бука старого білоголового Діда-Всевида. Він тяжко дихає.

Чугайстрик: Ой, мені страшно! Тікаймо!

Іванко: Зачекай... (Придивляється до старого). Хіба не бачиш?.. (Впізнає Діда-Всевида). Дідусю, дорогий! Хто це зробив?

Дідо-Всеви́до: То злий Мольфар защемив мене у це дерево.

Іванко: О, бий його лиха година! Як же вас порятувати, дідусю?

Дідо-Всеви́до: Закляв дерево Мольфар. Мене зможе визволити лише той, хто покладе замість моїх рук свої у це кляте дерево. Та хто на таке погодиться?..

Іванко: Треба обидві руки покласти?

Дідо-Всеви́до: Обидві...

Іванко: Я порятую вас.

Чугайстрик: Іванку! (Кидається до нього, та вже пізно).

Дідо-Всеви́до (розтирає затерплі руки): Мої руки, мої руки вільні...

Чугайстрик: Іванку, а як же чарівний топірець? Я тебе не залишу, Іванку. Я... Хай мене защемить це кляте дерево!

Дідо-Всеви́до: Не треба, Чугайстрику. (До Іванка). Ти звільнив мої руки, Іванку, тепер я маю можливість допомогти тобі. Я приживлю свій сивий волосок на твоїй голові. Тільки-но він приросте, ти відчуєш неабияку силу і тоді звільнишся від цих пут. (Виринає у себе волосок і «прирощує» його на голові Іванка).

Іванко (зраділо): Ой! Я відчуваю прилив великої сили... (Рухає руками, чути, як тріщить дерево. Врешті звільняється від пут). Я вільний! Дідусю, я вільний, вільний і сильний! Чугайстрику, вільний я... Дякую вам, дідусю (Вклоняється йому до землі).

Дідо-Всеви́до: І тобі спасибі. Добром за добро... Слухай, Іванку, здобути чарівний топірець нелегко... (Виймає з-за пояса рукавицю). Візьми цю рукавицю, Іванку. Підеш на бій з Мольфаром – вдягни її, станеш невидимим, легше буде боротися. Це останнє, що в мене є...

Іванко: Сторицею віддячу за вашу допомогу і мудру пораду...

Дідо-Всеви́до: Прощай, Іванку. Прощавай, Чугайстрику. Хай вам щастить у добрій справі. (Зникає в лісі).

Чугайстрик: Піду пошукаю щось поїсти...

Іванко (розглядає рукавицю): Цікаво, якщо я її зараз одягну, Чугайстрик побачить мене чи ні? (Одягає рукавицю і стає невидимим).

З'являється Щезник.

Щезник (озирається): Куди це вони поділися? (Побачив дуба). Діда немає... Невже Іванко звільнив його?.. Що ж придумати? Крутись, кулько, в голові – думай... Придумав! Перетворюся я в Чугайстрика... (Зникає в лісі. Чути його голос). Іванку, Іванку...

Іванко (знімає рукавицю): Виходить, в лісі тоді не гуцулик був, а цей чорт... Ну, голубе, покажу я тобі!

З лісу повертається Чугайстрик.

Чугайстрик: Ой находився, Іванку... Нічого...

Дітячі сторінки

Іванко (з недовірою): Так ти, значиться, Чугайстрик?

Чугайстрик (збентежено): Так, Чугайстрик... Та що з тобою, Іванку?

Іванко: А нічого... Зараз дізнаєшся. (Бере палицю).

Чугайстрик (злякано): Ти що, здурів, Іванку?

Іванко (б'є Чугайстрика по ногах): Ось тобі!..

Чугайстрик (падає): Ой-ой, ой-ой!

З лісу виходить Щезник-Чугайстрик, наближається до них.

Щезник-Чугайстрик: Іванку!

Іванко: Теж Чугайстрик... (До себе). Як же я відрізняю їх? Хто з них Щезник, а хто Чугайстрик?.. (Різно повертається і кричить). Чугайстрику!

Чугайстрик і Щезник-Чугайстрик (разом): Я!

Іванко: Хто з вас мій друг?

Чугайстрик і Щезник-Чугайстрик (разом): Я!

Іванко: Що ж робити?.. Ага! Запропоную їм проспівати коломийку. Десь я чув, що якщо чорт заспіває коломийку, то набуває справжньої подобі... (До Чугайстрика і Щезника-Чугайстрика). Ану, хлопці, давайте заспіваємо коломийку. Давай ти... (Показує на Чугайстрика).

Чугайстрик (співає і танцює):

Ой гуц, гуц, гуца,
Сорочечка в хлопця куца,
Треба добре робити,
Щоб у довшій ходити.

Іванко (до Щезника-Чугайстрика): Тепер ти...

Щезник-Чугайстрик: Я? Ні, я не вмію...

Іванко: Не хитруй...

Щезник-Чугайстрик (починає співати):

Ой гуц, гуц, гуца,
Сорочечка...
Повіяв сильний вітер, заблискало.
Щезник набув своєї власної подобі.

Чугайстрик: Ой-ой! Ну й діла! Ти, виявляється, зовсім не нашого роду!..

Іванко (хапає Щезника за хвіст): Ах ти ж, брехуне, обманути мене хотів!.. (Б'є Щезника).

Щезник: Ой! То не я, то все Мольфар!.. Відпусти!..

Іванко: Відпущу, коли скажеш, де Мольфар ховає чарівний топірець...

Щезник: Не знаю...

Іванко: Не знаєш?.. Тоді тобі ж гірше... Бий його, Чугайстрику! (Той б'є Щезника).

Щезник: Ой, ой! Мольфар вб'є, коли викажу...

Іванко: Доки добереться до тебе Мольфар, то я вже встигну тобі сто буків дати! Ну, скажеш?

Щезник: Скажу, тільки не бийте!

Іванко: Говори!

Щезник: А тоді відпустиш?

Іванко: Говори, я ж не вашої вдачі, чортяки! Відпущу.

Щезник: Чарівний топірець захований на самій вершині гори, а гора замкнута...

Іванко: А де знаходиться ключ від гори?

Щезник: У Мольфара... Він сам його стереже, очей не зводить...

Іванко: Я звільню тебе. Йди до Мольфара і скажи йому, що я скоро прийду.

Щезник (голосно свистить): Ха-ха-ха! (Втікає).

ЗАТЕМНЕННЯ.

(Далі буде).

СМІЙТЕСЬ НА ЗДОРОВ'Я!

Сидір ВОРОБКЕВИЧ

БЕЗГЛУЗДІВ

СМІХОВИНКИ

(Продовження з № 256)

5. ВІСІМ, ЧИ ДЕВ'ЯТЬ?

Трохи одалік від містечка Безглуздова стелився ліс, та густий такий, як щітка. Та що там щітка! Там така була гущавина, що дерево від дерева стояли на доброго чверть морґа. І було в тім лісі – а ще й як не світив місяць – так темно, що ніхто нічого й нікого не бачив.

Каже раз безглуздівський начальник Яремко Головатий на раді:

– Браття та громадяни чесні! Чи не добре було б прорідити трохи цю гущу? Ліс загутий, адже всі бачите, що нікому продертися крізь нього. А зрубаємо дерево, складемо в сязні, то й продаватимемо. Однак у нашій громадській касі грошей, як кіт наплакав.

– Славно, славно! Розумна рада, – крикнули старі, досвідчені радні.

Яремко вибрав собі вісьмох хитрих та дотепних міщан: Панька, присяжного Клима Кривов'язого, Костя Лопуха, дяка Кирила, шевця Кузьму Шила, радного Петра Череватого, відважного Семена і кравця Голубана, і всі вони пішли разом простісінько в ліс. Ходять вони та бродять у ширш та поперек, шукають місця на зруб, аж тут, Господи, як не загремить, як не забліскає, як не затрясється земля.

Наші зухи-рубачі, як не дадуть із ліса драла, мало духа в них не позапирало! З гіркою бідою добігли до краю. Тремтять, як осикове листя. Гей би пропасниця їх напала.

– Не довелося мені на віку зазнати такої тривоги. Я вже думав, що нам усім буде кінець, – каже Головатий, задихавшись. – Треба, добрі людоньки,

почислити, чи не пропав котрий з нас у лісі, чи, може, котрого грім не вбив.

І почала мудра голова рахувати всіх відважних товаришів:

– Раз, два, три, чотири, п'ять, шість, сім... вісім. Одного нема, пропав. Рахуйте ви, Паньку!

Числить Панько: один, другий... осьмий... одного дасть Біг! Пропав, загиб!

І не було б кінця цьому клопотові, коли б не надійшов старий, сліпий каліка, старець-лірник, що шкандибав собі із провідатором на ярмарок.

– Чого ви так сумуєте, добрі людоньки? – питає сліпець наших відважних витязів.

– Знахоре, віщує сивоусий, дев'ятох нас було, сильних, здорових, як ті дуби в дуброві, й один із нас, падоньку наш нещасливий, пропав без сліду і знаку по собі не лишив, – промовив ніяково і плаксиво Головатий, і почав наново рахувати.

Пізнав старий лірник хибу. Бо треба знати, що Головатий себе не вчисляв до рахуби. Лірник і каже безглуздівцям:

– Люди добрі, я вас вирятую із клопоту. От тут при дорозі густе болото, нехай кожний уткне в це болото ніс, тоді побачите, що лихо промине!

Як лірник порадив, так вони й зробили. Кожний із них тикнув своїм носом у болото.

– Порахуйте тепер ямки в болоті, – сказав сліпець.

Скоро почислили і зараз переконалися по числі ямок, що ні одного з них не бракувало, що ні одного грім не вбив і що ні один з них не заблукав у темному, густому лісі. Господи! Як не закричать із радости всі дев'ять одним голосом.

– Спасибі вам, наш добродію!

СМІЙТЕСЬ НА ЗДОРОВ'Я!

Всі стали кланятися у пояс, – а голос їх лунав широко та далеко.

З великої втіхи взяли вони тюдорожнього сліпця зі собою в гостину. Цілий день гостили його в себе. Наввипередьки, один поперед другого, просили його до себе.

А лірник уже й забув про ярмарок. На що було йти заробляти, коли добрі люди гостять...

6. ЯК БЕЗГЛУЗДІВЦІ НАПОВАЛИ ГОРІХ

Недалеко міста Безглуздова плила річка Бруднівка, не така велика, як Черемош або Прут, але за те глибока; сягала жабі до ока. Над берегом Бруднівки росло старе дерево – високий волоський горіх. З того горіха, мабуть, безглуздівці наїлися такої рідкої мудрости, бо як було настане тільки осінь, то всі довкола нього днюють і ночують та товчуть горіхи.

Якось одного літа була велика посуха. Сидять собі Безглуздівці під горіхом та забивають час. От і заступник садника, Панько Зубатий, людина дуже м'якого серця, каже.

– Людоньки добрі, гляньте, як наш горіх засмутився. Занедужав, чи що?

– Говоріть, здорові – відтяв йому Яремко, наче бричем, – не бачите, що його мучить спрага; ось уже одна галузка похилилася у воду.

– «Алчущаго напоїти» – глаголе святе писаніє! – відізався на те дяк Кирило. – Але яким би то способом нам і тут учинити це милосерне діло? – питав далі, насипавши з рійка на долоню чимало табаки і набивши нею ніздря свого набресклого носа.

– І на це є рада. Обіснуємо вужищем усі гіляки горіха, перекинемо кінці мотуза на другий берег. Ви перебредіть на другий бік і тягніть за вужище щосили. Так і напоїмо спрагнений горіх, – каже Головатий.

Принесли мотуззя й зі сто міщан кинулося до

роботи. Обвели горіх вужищем, пустилися у брід і почали згинати дерево до долу. Всі почервоніли, як буряки, але горіха не напоїли, хоч поскилювали чимало гіляк.

– Ану ж бо Лесю, видрапайся на вершок,

– каже Головатий до одного безглуздівського теслі, і згинай вершки у воду.

– Добре, – сказав Лесь, скочив, як вивірка на горіх і став згинати гіляки, аж йому руки ув'яли.

– Тягніть, братчики! – кричить він із дерева, – а то не моя сила цього великана нагнути до води! А вони як попруть із усього сили, а вужище, як не трісне, а горіх, як не свисне в гору, як не шпурне Лесем, наче галушкою, геть далеко на берег!..

Повалився Лесь трупом, та ще й без голови. Вража гіляка відтяла йому голову, наче шаблюкою, а безглуздівці й не помітили, як вона полетіла у воду і пропала там без сліду. Прибігли всі до трупа, а Яремко каже:

– Не пригадую собі, чи була в Леся голова, як ліз на горіх, чи не була?

– А смуток його знає, – відізався Панько, – мені здається, що не була.

– Ні, не була, – зашуміла вся громада.

А мудрий дяк ударив руками об поли, і задивований процідив крізь зуби:

– Це чортова робота! Відколи світ світом, ніхто не видав такого дива, щоб чоловік та не мав голови.

– Треба спитати жінки, – радить Головатий. – Скоч, Грицю, до Лесихи та спитай її, чи була сьогодні вранці у Леся голова, чи ні.

Побіг Гриць і повернув незабаром та й каже:

– Чи мав Лесь сьогодні голову на в'язах, чи ні – Лесиха собі не пригадує. Знає тільки те, що в суботу ще безпечно була, бо сама мила її лугом. Я заглядав і в кучму і в капелюх, що висять на кілку, але там і чуба з Лесевої голови не було.

Поховали безглуздівці бідного Леся без голови. І довго ще розбивали собі мізки над цим безголов'ям.

(Далі буде).

Редакція «Нашого голосу» вітає новообраний на VII-у 3'їзді провід Союзу українців Румунії. Бажаємо плідної праці на благо і користь всього українства Румунії.

*На 1-й обкладинці:
«Зустрілись осінь із
зимою» (фото
Яреми Онищука).*

*На 4-й обкладинці:
«VII-й 3'їзд СУР-у.
Моменти» (фото
Яреми Онищука,
Євсебії Фрасинюка
і Терезії Шендрою).*